

VAASAN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta

Viestintätieteiden laitos

Tuukka Matilainen

”Puoluepomon SEKSISKANDAALI!”

Ilta-Sanomien uutisjutut stigmatisaation välikappaleena

Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma

VAASA 2007

SISÄLLYS

TAULUKOT	2
TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen tavoitteet	6
1.2 Aineisto	6
1.3 Menetelmä	8
1.4 Alan aikaisempi tutkimus	9
2 JOURNALISTINEN KULTTUURI	11
2.1 Joukkotiedotus ja journalismi	11
2.2 Uutinen ja uutiskriteerit	14
2.3 Journalismin etiikka	18
2.4 Agenda setting	21
2.5 Viihteellinen journalismi	23
2.5.1 Pennilehdistö ja keltainen journalismi	24
2.5.2 Tabloidit	27
2.5.3 Sensaatio	29
2.6 Suomalaiset iltapäivälehdet	30
3 TEORIA STIGMATISAATIOSTA JA SYYLLISYYSKÄSITE	34
3.1 Juridinen ja journalistinen syyllisyys	34
3.2 Stigma	36
3.3 Stigmatisaatio	39
4 ILTA-SANOMAT STIGMATISOIJANA	43
4.1 Tutkimusaineiston ja ilmaisujen pelkistäminen	43
4.2 Merkityskokonaisuuksien muodostaminen ja tematisointi	45
4.3 Merkityskokonaisuuksien tulkinta	48

4.3.1 Rikollisuus	49
4.3.2 Väkivaltaisuus	51
4.3.3 Epäluotettavuus	53
4.3.4 Tyhmyys	56
4.3.5 Riettaus	56
4.3.6 Kansallisuus	58
4.4 Merkityskokonaisuudet suhteessa stigmatisaation teoriaan	59
4.5 Ilta-Sanomien rooli stigmatisaatiossa	61
5 PÄÄTÄNTÖ	70
LÄHTEET	72
LIITTEET	
Liite 1. Ilta-Sanomien kansissa esiintyneet Harri Jaskarin tapausta koskevat otsikot aikavälillä 14.10.2006–27.3.2007.	77
Liite 2. Ilta-Sanomien Harri Jaskarin tapausta käsittelevien juttujen otsikot päivinä, jolloin tapaus on mainittu lehden kannessa.	78
Liite 3. Journalistin ohjeet.	81
TAULUKOT	
Taulukko 1. Galtungin ja Rugen uutiskriteerit (1965: 66–68).	17
Taulukko 2. Stigman ilmenemistavat (Page 1984: 5).	37
Taulukko 3. Stigman kuusi ulottuvuutta (Jones et al. 1984: 24).	39
Taulukko 4. Tematisoidut merkityskokonaisuudet ja ilmaisujen lukumäärä.	46
Taulukko 5. Harri Jaskaria koskevia pelkistettyjä ilmaisuja.	47
Taulukko 6. Kokoomusta koskevia pelkistettyjä ilmaisuja.	47
Taulukko 7. Eva Roosmaata koskevia pelkistettyjä ilmaisuja.	48

VAASAN YLIOPISTO**Humanistinen tiedekunta**

Laitos:	Viestintätieteiden laitos
Tekijä:	Tuukka Matilainen
Pro gradu -tutkielma:	”Puoluepomon SEKSISKANDAALI!” Ilta-Sanomien uutisjutut stigmatisaation välikappaleena
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Viestintätieteet
Valmistumisvuosi:	2007
Työn ohjaaja:	Tarmo Malmberg

TIIVISTELMÄ:

Tutkimuksessa tarkastellaan, ovatko Ilta-Sanomien uutisjutut luonteeltaan stigmatisoivia eli leimaavia, kun uutisointi kohdistuu merkittävän julkisuuden henkilön rikosepäilyihin. Tapausesimerkkinäni olen käyttänyt kokoomuksen entisen puoluesihteerin Harri Jaskarin paritus-, pahoinpitely- ja uhkausepäilyjä, joita lehdessä käsiteltiin aikavälillä 14.10.2006–27.3.2007. Tarkoitukseni on ollut selvittää ketä tai mitä leimataan, millä tavalla leimaaminen tapahtuu, mitä asiaa se koskee ja mikä on leimattavan henkilön tai yhteisön asema suhteessa tapaukseen.

Analyysini perustana olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Jäsentämällä aineistoani olen selvittänyt sitä, minkälaisia kielellisiä valintoja Ilta-Sanomien käyttäytymisensä tapauksesta, ja kuinka nämä ilmaisut edesauttavat leimautumista. Sisällönanalyysin perusteella aineistostani on noussut esiin kuusi merkityskokonaisuutta, jotka kuvastavat jutuissa esiintyvien osapuolten stigmoiksi luettavia ominaisuuksia. Näitä merkityskokonaisuuksia olen tarkastellut suhteessa stigmatisaation teoriaan.

Tutkimukseni osoittaa, että Ilta-Sanomien jutuissa esiintyy monia stigmatisoivia piirteitä. Stigmatisoinnin voimakkuuteen vaikuttaa saatavilla olevan tiedon määrä, koska epävarmuus asioiden todellisesta luonteesta jättää enemmän tilaa spekulatioille. Toisin sanoen stigmatisointi on voimakkainta uutisoinnin alkuvaiheessa, jolloin tietoa on vähän. Uutisoinnissaan Ilta-Sanomien hyödyntää ja luo voimakkaita stereotyyppioita.

Stigmatisointi ei rajoitu ainoastaan rikoksista epäiltyyn henkilöön, vaan se käsittää myös tahot, joita hän edustaa tai jotka ovat tapauksen suhteen relevantteja. Koska stigmatisaatio edellyttää yksilössä tapahtuvaa ja stigmatisoituun kohdistuvaa negatiivista asennemuutosta, ei Ilta-Sanomien uutisointi kuitenkaan yksin riitä sen toteutumiseen. Lehden näennäinen mielipide synnyttää pikemminkin vaikutelman stigmojen olemassaolosta.

AVAINSANAT: stigmatisaatio, leimautuminen, Ilta-Sanomien, sisällönanalyysi

1 JOHDANTO

Harri Jaskarin nimi piirtyi lähtemättömästi suomalaisten muistiin syksyn 2006 ja kevään 2007 aikana. Aikaisemmin melko tuntematon poliitikko nousi valtakunnalliseen tietoisuuteen näyttävästi uutisoidulla seksiskandaalilla ja siitä virinneillä rikosepäilyillä, jotka koskivat paritusta, pahoinpitelyjä ja laittomia uhkauksia. Kokoomuksen entinen puoluesihteerinä näytti jo vuoden 2006 lopussa selviävän sotkusta puhtain paperein, kun syytteet parituksesta ja pahoinpitelyistä kaatuivat. Tuleva maaliskuu toi kuitenkin lisää huonoja uutisia. Jaskari sai sakkotuomion laittomasta uhkauksesta, jolla oikeus käytännössä vahvisti, että hän oli jahdannut entistä naisystäväänsä, virolaista ”Eva Roosmaata”, veitsi kädessä ja uhannut tappaa tämän.

Ilta-Sanomat seurasi aktiivisesti koko tapahtumaketjua ja julkaisi lukuisia kärkkäitä uutisia. Mielenkiintoiseksi uutisoinnin teki se, että kaikkein painavimmat jutut ajoittuivat tapauksen alkupuolelle, viikolle, jolloin rikosepäilyt tulivat vasta julki. Tapausta ruodittiin lukuisista erilaisista näkökulmista Jaskaria säästelemättä, vaikka hänen syyllisyydestään ei vielä tuossa vaiheessa ollut minkäänlaista selvyyttä. Ennen lopullista tuomiotaan Jaskari totesikin, että hänet on jo tuomittu julkisuudessa. Negatiivinen uutisointi oli jättänyt häneen niin voimakkaan leiman, että sitä olisi hankala poistaa edes vapauttavalla tuomiolla. Jaskari ei suinkaan ollut uutisoinnin ainoa osapuoli. Yhtä lailla jutuissa pohdittiin Roosmaan ja kokoomuksen osallisuutta.

”Julkisuuden tuomiota” voidaan pitää eräänlaisena häpeärangaistuksena. Keskiajalla rangaistava henkilö kahlittiin liikkumattomaksi julkiselle paikalle ja alistettiin julkisen pilkan kohteeksi (Lidman 2001). Häpeärangaistusten ensisijainen tarkoitus oli nimensä mukaisesti tuottaa tuomitulle häpeää; vähentää tai viedä hänen kunniansa kokonaan. Häpeärangaistukset olivat toimivia julkisuuden ansiosta. Ilman yhteisön tukea ja osallistumista niiden vaikutus ei olisi ollut lainkaan niin tehokas (emt). Ne ovat jääneet jo aikaa sitten historiaan, mutta niiden ideologia tuntuu elävän myös nykypäivän yhteiskunnassa. Jaskari ja häntä koskenut uutisointi antaa tästä erinomaisen esimerkin. Uutisoinnissa häpeää ei hyödynnetä varsinaisesti rangaistusmielessä, mutta se on erinomainen keino lisätä lehtien myyntiä.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, onko Ilta-Sanomien toteuttama rikosepäilyjä koskeva uutisointi *stigmatisoivaa* eli leimaavaa, kun kohteena on merkittävä julkisuuden henkilö. Esimerkkitapauksenani käytän Harri Jaskarin paritus-, pahoinpitely- ja uhkausepäilyjä käsittelevää uutisointia. Leimaamisella tarkoitan tässä tapauksessa negatiivista ilmiötä, jonka vuoksi leimattu henkilö voi saada sosiaalisesti heikentyneen aseman. Tutkin sitä, ketä tai mitä leimataan, millä tavalla leimaaminen tapahtuu, mitä asiaa se koskee ja mikä on leimattavan henkilön tai yhteisön asema suhteessa tapaukseen. Etenen induktiivisen ajattelutavan mukaisesti yksittäisen tapauksen kautta yleiseen pohdintaan.

Lähtökohtanani on se, että kun Ilta-Sanomien pyrkii lisäämään lehden myyntiä kärjistämällä uutisiaan, se yksinkertaistaa asioita ja asettaa uutisissa esitetyt osapuolet stereotyyppisiin lokeroihin. Tämän vuoksi syytönkin epäilty voi saada leiman, jonka vuoksi hänen yhteiskunnallinen ja sosiaalinen asemansa heikentyy. Tarkoitukseni on kuitenkin jättää moralisointi tämän tutkimuksen ulkopuolelle. En halua ottaa kantaa siihen, ovatko juttujen näkökulmavalinnat eettisesti oikein, enkä myöskään paheksu kirjoituksia. Koska eettisiä kysymyksiä ei voi aihevalinnastani johtuen täysin unohtaa, esittelen luvussa 2.3 journalismin eettiset pelisäännöt, jotka auttavat ymmärtämään sitä, mitä Suomessa alan sisällä pidetään hyväksyttävänä toimintana ja mitä ei.

1.2 Aineisto

Tutkimusaineistoni koostuu Harri Jaskarin tapaukseen liittyvistä Ilta-Sanomien etusivujen otsikoista ja artikkeleista, jotka ovat ilmestyneet aikavälillä 14.10.2006–27.3.2007. Olen rajannut aineistoni sillä tavalla, että mukana ovat kaikki Harri Jaskarin tapausta käsittelevät artikkelit niiden päivien lehdistä, jolloin tapausta on käsitelty myös etusivulla. Perustelen ratkaisuni sillä, että kyseisinä päivinä Jaskari-jutut on ollut helppo havaita kuin sellaisina päivinä, jolloin ne ovat olleet esillä ainoastaan sisäsivuilla. Havainto etusivun otsikosta voi toimia virikkeenä lehden ostamiselle. Jos kyseisillä ju-

tuilla on ollut merkitystä *stigmatisaation* kannalta, niiden havaitseminen tekee myös Jaskarin mahdollisista *stigmoista* yleisesti tiedostetumpia.

Etusivujen otsikoilla on merkitystä myös siinä mielessä, etteivät kaikki osta lehteä. Silloin nuo otsikot ovat ainoa informaatio, jonka lukija saa Ilta-Sanomista. Rajauksesta huolimatta mukana on huomattava enemmistö mainitsemallani aikavälillä ilmestyneistä artikkeleista. Etusivulla tapausta käsiteltiin yhtenätoista päivänä. Artikkeleita noilta päiviltä kertyi 54 kappaletta. Subjektiviisen luonteensa vuoksi olen sulkenut tutkimusaineistostani pois asiaa käsittelevät pääkirjoitukset, mahdolliset toimittajien kirjoittamat kommentit ja mielipidekirjoitukset. Mukana ovat vain uutisjutut, joiden kuuluu olla lähtökohtaisesti puolueettomia. Etusivujen otsikot olen esitellyt liitteessä 1 ja artikkeleiden otsikot liitteessä 2.

Olen kerännyt tutkimusaineistoni Ilta-Sanomista, koska se on maamme suurin iltapäivälehti ja myös toiseksi suurin sanomalehti levikillä 195 673 ¹. Työskentelen itse tutkimuksen tekohetkellä Iltalehdessä, joten senkin vuoksi Ilta-Sanomien valitseminen tutkimusaineistoni lähteeksi on järkevää. Ilta-Sanomien perustettu vuonna 1932 ja sitä julkaisee SanomaWSOY-konserniin kuuluva Ilta-Sanomien Oy (SanomaWSOY 2007). Ilta-Sanomien myynti perustuu kokonaan irtonumeromyyntiin. Se ilmestyy kuusi kertaa viikossa. Lehti ilmestyi ensimmäiset 17-vuotta *broadsheet*-kokoisena². Vuonna 1949 aloittaneen uuden päätoimittajan Eero Petäjän myötä se siirrettiin *tabloid*-kokoon³ (Kilpi 2006: 103).

Esimerkikseni olen valinnut Harri Jaskarin tapauksen sen suhteellisen pitkän keston ja monisyisen luonteen vuoksi. Rikosepäilyt kerrottiin julkisuudessa ensimmäistä kertaa perjantaina 13.10.2006. Joulukuun 19. päivä varmistui, että paritusta ja pahoinpitelyjä koskevat epäilyt eivät johda syytteisiin. Syyte nostettiin ainoastaan laittomasta uhkauksesta, josta Jaskari tuomittiin Tampereen käräjäoikeudessa 26.3.2007. Tapauksessa oli uutisoinnin kannalta kärjistäen kolme osapuolta: Harri Jaskari, hänen naisystävänsä

¹ Tieto perustuu Levikintarkastus Oy:n julkaisemiin tutkimustuloksiin vuodelta 2005.

² Broadsheet on yleisin Suomessa käytetty sanomalehtien sivukoko, 40 cm x 56 cm. Esimerkiksi Helsingin Sanomat ja Aamulehti ovat tätä kokoluokkaa.

³ Tabloidi on kooltaan puolet broadsheetista, 280 mm x 400 mm.

”Eva Roosmaa” ja hänen puolueensa Kansallinen Kokoomus. Aineistossani kaikki osapuolet ovat näyttävästi esillä.

1.3 Menetelmä

Analyysini perustuu aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin. Sisällönanalyysin avulla jäsentämääni aineistoa tarkastelen suhteessa *stigmatisaation* teoriaan (ks. esim. Page 1984: 10–14). Teorian mukaan tietyt yleisesti poikkeavina nähtävät piirteet voivat antaa henkilölle *stigman* eli leiman, jonka vuoksi hän ei ole enää muiden yhteisön jäsenten kanssa sosiaalisesti tasavertainen (Jones, Farina, Hastorf, Markus, Miller & Scott 1984: 157). Tällaisia poikkeavuuksia voivat olla esimerkiksi ruumiilliset vajavaisuudet tai luonteenviat (Goffman 1963: 14). *Stigman* voi saada myös paheksuttavan käytöksen, kuten rikollisten tekojen, seurauksena (Falk 2001: 11). Esittelen teorian luvussa kolme.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on tutkimukseni kannalta käyttökelpoinen, koska se soveltuu strukturoimattomankin aineiston analyysiin, ja sen avulla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja yleisessä muodossa esitetty kuvaus, kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi 2002: 105, 110). Sisällönanalyysi ei kuitenkaan sisällä johtopäätösten tekoa. Sen avulla aineisto saadaan vain järjestettyä johtopäätöksiä varten (Grönfors 1982: 161). Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka avulla etsitään tekstin merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2002: 106).

Analyysini aluksi pelkistän aineistoni, eli karsin siitä epäolennaisen tiedon pois (Tuomi & Sarajärvi 2002: 111). Pelkistäminen voi olla joko informaation tiivistämistä tai sen pilkkomista osiin (emt: 111). Käytännössä aineistosta tunnistetaan asiat, joista tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ja näitä asioita ilmaisevia lauseita tiivistetään yksittäisiksi ilmaisuiksi (Tuomi & Sarajärvi 2002: 102–103). Toisin sanoen niistä poistetaan merkityksettömät sanat, mikäli tälle ilmenee tarvetta.

Tämän tutkimuksen kannalta olennaista tietoa ovat Ilta-Sanomien uutisten sisältämät kielelliset valinnat, jotka ovat luonteeltaan *stigmatisoivia*. Näitä voivat olla yksittäiset

sanat (esimerkiksi jutun otsikko), lauseet tai useamman lauseen muodostama kokonaisuus. Tutkimukseni *analyysiyksikkönä* toimii ajatuskokonaisuus, joka voi olla mikä tahansa edellä mainituista. Ajatuskokonaisuuden kriteerinä on se, että sen tulee sisältää jokin selkeä johtoajatus. Vaikka lehden visuaalisella ulkoasulla, kuten otsikoiden fonttikoollla ja taittoratkaisuilla, on merkitystä tekstin huomioarvon kannalta, jätän nämä asiat tämän tutkimuksen ulkopuolelle ja keskityn ainoastaan kielellisiin valintoihin.

Pelkistämisen jälkeen ilmaisut ryhmitellään niissä ilmenevien yhtäläisyyksien mukaan samaan kategoriaan, ja tälle kategorialle annetaan sisältöä kuvaava nimi (Tuomi & Sarajärvi 2002: 103). Toisin sanoen yhteenkuuluvat merkityskokonaisuudet tematisoidaan eli ne nimetään teemaan liittyen (Laine 2001: 40). Koska tutkimukseni käsittelee *stigmatisaatiota*, etsin aineistostani kielellisiä ilmaisuja, jotka viittaavat johonkin Harri Jaskarin, Kansallisen Kokoomuksen tai Eva Roosmaan *stigmaksi* luettavaan piirteeseen. Näin ollen yläkategoriat, ts. merkityskokonaisuuksien otsikot, muodostuvat erilaisista *stigmoista*, jotka esittelen perustellen luvussa neljä.

Lopuksi merkityskokonaisuudet liitetään yhteen kokonaiskuvan muodostamiseksi (Laine 2001: 41). Tarkastelen Ilta-Sanomien uutisjutuista syntyneitä merkityskokonaisuuksia kokonaisuutena ja pohdin, mikä on Ilta-Sanomien rooli *stigmatisaatiossa*, mihin asioihin *stigmatisointi* kohdistuu ja kuinka tapausta koskevan tiedon määrä sekä ajankohta vaikuttavat siihen. Peilaan siis sisällönanalyysin avulla saamiani tuloksia *stigmatisaation* teoriaan.

1.4 Alan aikaisempi tutkimus

Välillisesti *stigmatisaatiota* on Vaasan yliopistossa tutkinut ainakin Anna-Maija Saari (2003) analysoimalla suomalaisten ja ruotsalaisten aikakauslehtimainosten mustaihoisista välittämää kuvaa. Journalistisen syyllistämisen keinoja on tutkinut muun muassa Harri Palmolahti (1993). Hän on tutkinut erityisesti televisiouutisten tapaa syyllistää. Materiaalina Palmolahti on käyttänyt Yleisradion pääuutislähetyksiä lokakuun 1991 ajalta. Vaasan yliopistossa syyllistämisestä on ilmestynyt Anna-Kaisa Hokan (1999) te-

kemä pro gradu -tutkielma. Hokka on perehtynyt sanomalehdessä ilmenevään syyllistämiseen ja käyttää tapausesimerkinään prinsessa Dianan kuolemaan liittyvää uutisointia. Aineistonaan hän on käyttänyt Helsingin Sanomia.

Iltapäivälehtiä ovat tutkineet muun muassa Nurmi (2006), Pesälä (2005) ja Kivioja (2004). Nurmi on tutkinut vuoden 2006 presidentinvaalien pääehdokkaiden representointia iltapäivälehtien uutisaineistossa. Pesälä on puolestaan tutkinut Tony Halmeen ampumavälikohtauksen ja sitä seuranneiden tapahtumien uutisointia Ilta-Sanomissa. Kiviojan tutkimus käsittelee Ilta-Sanomien myyntilukuja vuodelta 2002. Hän on tarkastellut erityisesti sitä, minkälaiset uutiset myyvät tabloideja ja miksi.

2 JOURNALISTINEN KULTTUURI

Tässä luvussa esittelen *journalistista kulttuuria*, eli journalismin arvoja, päämääriä, normeja ja käytäntöjä (Hemánus 1990: 45). Määrittelen myös journalismin käsitteen sekä pohdin sen yhteiskunnallista asemaa, vaikutuksia, ja tuon esille alan eettiset ohjeet. Tämän jälkeen käsittelen viihteellistä uutisjournalismia, johon kytkeytyvät läheisesti käsitteet *keltainen journalismi*, *tabloidit* ja *sensaatio*. Pohdin myös suomalaisten ilta-päivälehtien, eli Ilta-Sanomien ja Iltalehden, toimintatapoja.

2.1 Joukkotiedotus ja journalismi

Yksinkertaisimmillaan journalismi voidaan määritellä joukkotiedotuksen osaksi; se on ajankohtaista ja faktapohjaista sanomien tuottamista, niiden suunnittelua, valintaa, hankkimista ja muotoilua (Hemánus 1990: 13–14). Adam (2004) näkee journalismin ilmaisumuotona, jota käytetään ajankohtaisten asioiden ja tapahtumien raportoimiseen ja kannanottamiseen julkisessa mediassa. Sanomia välitetään jonkin teknisen välineen avulla, joita ovat muun muassa sanomalehti, radio tai televisio (Kunelius 2004: 21–22).

Joukkotiedotuksen, ja näin ollen myös journalismin, tulee perustua tosiasioihin, koska muuten se olisi lähinnä mielipidekirjoittelua tai fiktiota (Mäntylä 2004: 31). Lehdessä esimerkiksi uutiset ovat osa journalismia, mutta mainokset jäävät sen ulkopuolelle (Kunelius 1997: 19). Hyvän journalismin pätehtävänä pidetään objektiivista tiedon välittämistä (Mäntylä 2004: 31). Sanomien välittämisen lisäksi journalismiin sisältyy kritiikkiä, toimituksellisia mielipiteitä ja asioiden etenemistä koskevaa tarkkailua (Adam 2004). Vaikka journalistit puhuvat tavallaan yksilöinä, he puhuvat yksilöinä journalismin kautta. He käyttävät siis hyväkseen kulttuurista muotoa, jota he itse eivät ole keksineet (emt).

Ajankohtaisuuden ja faktapohjaisuuden ohella journalismi on itsenäistä ja edustavaa (Kunelius 1997: 18–20). Itsenäisyys tarkoittaa sitä, että journalistit suojelevat tuotoksiaan manipulointi- ja vaikutusyrityksiltä, minkä vuoksi ne eroavat muista joukkoviestin-

nän sanomista, kuten mainoksista tai tv-ohjelmista. Journalismi katsotaan edustavaksi, koska sanomien varjelu ulottuu myös yhteiskunnan valtaa käyttäviin instituutioihin. Journalismi asettaa julkiset toimijat ja heidän toimensa yleisön nähtäville ja luo yleisölle eräänlaisen katsojan roolin suhteessa politiikkaan.

Journalismin suhde yleisöön tekee kuitenkin itsenäisyyden ja edustavuuden ongelmalliseksi. Vaikka journalismi on demokratian edistämisen kannalta merkittävä kulttuuri-instituutio, se on myös kannattavuuden maksimointiin pyrkivää yritystoimintaa (Heinonen 1995: 13; Goodwin 1983: 33). Jos yleisö ei kiinnostu tarjotuista sisällöistä, niitä ei voida tuottaa. Kilven (2006: 186) mukaan Ilta-Sanomat on pyrkinyt jo usean vuosikymmenen ajan tekemään kiinnostavia juttuja välittämättä niiden yhteiskunnallisesta merkityksestä. Tässä mielessä yleisön kiinnostuksen kohteet vaikuttavat Ilta-Sanomien tuotoksiin, mikä vähentää niiden itsenäisyyttä. Jos lehti ei välitä sanomiensa yhteiskunnallisesta merkityksestä, sen harjoittamaa journalismia ei voine pitää myöskään puhtaasti edustavana.

Joukkotiedotuksen objektiivisuutta käsitellessään Hemánus & Tervonen (1980: 104–106) erottavat toisistaan *prosessin* eli työvaiheet ja *lopputuloksen* eli sanoman sisällöstä ja muodosta välittyvän kuvan. *Prosessin* objektiivisuus ei ole edellytyksenä *lopputuloksen* objektiivisuudelle, mutta *prosessin* objektiivisuus ei myöskään takaa *lopputuloksen* objektiivisuutta. Journalistin on annettava keräämälleen aineistolle muoto, jonka avulla sisältö halutaan välittää vastaanottajille. Joukkotiedotuksen käytännön tehtävien kannalta objektiivisuudella ei ole mitään merkitystä, ellei objektiivisia sanomia pyritä välittämään sellaisenaan vastaanottajan tajuntaan saakka.

Objektiivisten sanomien vastaavansisältöisestä välittymisestä Hemánus & Tervonen (1980: 106) käyttävät nimitystä *kommunikatiivisuus*. *Kommunikatiivisuus* onkin objektiivisen tiedonvälityksen haaste. Tiedollisesti journalismi on aina riippuvainen muista tahoista eli siitä, mitä yhteiskunnan muut instituutiot hyväksyvät tiedoksi (Heinonen 1995: 13). Media tuottaa sanomat, mutta se ei voi keksiä sanomien sisältöä. Journalistit ovat kuitenkin vastuussa siitä, että he ovat asiasta niin hyvin perillä, että voivat torjua manipuloimisyrietykset ja välittää sanomat objektiivisina yleisölleen.

Prosessin ja lopputuloksen suhde liittyy Kuneliuksen (2004: 21–22) näkemykseen tosi-pohjaisuuden ongelmallisuudesta. Kuneliuksen mukaan ongelman aiheuttaa se, että journalismi on melko rutinoitunutta representaatioiden tuottamista, jota ohjaavat kaa-voittuneet tekstilajityypit. Kunelius kirjoittaa: ”Journalismin suhteen voi melkein aina esittää kysymyksen siitä, millä tavalla jutun lajityyppi [...]”⁴ on ohjannut jutussa esitettyjen faktojen löytymistä tai jopa muokannut todellisuutta.” Palmolahden (1993: 32–33) mukaan joidenkin aiheiden tyyppitykset ovat niin vakiintuneita, että ne ovat saaneet jopa lempinimiä. Palmolahti mainitsee muun muassa lautatarhapalojutun, rikollisuus lisäänty -jutun sekä tärkeisiin kansainvälisen politiikan tapahtumiin usein liitetyt ulkomaisten reaktiot -jutun. Käytännössä Palmolahti tarkoittaa, että tietyt aiheet ovat niin ennakoitavia, että niiden rakenne on jo etukäteen selvillä. Tällaisessa tapauksessa journalisti luovuttaa oman juttunsa määräysvallan jollekin konventiolle.

Journalismista kuulee toisinaan puhuttavan *neljäntenä valtiomahtina* (Allan 1999: 49). Käsite viittaa journalismin yhteiskunnalliseen tehtävään, joka puolestaan liittyy edellä mainittuun edustavuuteen. Nimitys *valtiomahti* tulee siitä, että journalismi valvoo lakien järkevyyttä, hallinnon tehokkuutta ja tuomioiden oikeudenmukaisuutta (Kunelius 1997: 177). Käytännössä journalismin odotetaan toimivan julkisen vallan vahtikoirana eli valvovan päätöksentekojärjestelmää kansalaisten puolesta (Kunelius 2004: 193). Samalla journalismi pitää yllä järjestelmän *toimivuutta* ja *uskottavuutta* (emt: 193).

Päätöksentekojärjestelmän *toimivuuden* kannalta journalismilla on tärkeä rooli. Sen avulla päätöksentekijät saavat tietoa siitä, mitä heidän kilpakumppaninsa kulloinkin tekevät. Journalistit toimivat myös kansan ja vallanpitäjien välisenä tiedonvälittäjänä. He kertovat kansalle siitä, mitä politiikassa tapahtuu, ja vallanpitäjille siitä, kuinka kansa näihin tapahtumiin reagoi. Päätöksentekojärjestelmä käyttää journalismia apunaan myös tiedottaessaan ratkaisuisistaan. Kyseenalaistamalla järjestelmän *uskottavuuden* journalismi myös pitää *uskottavuutta* yllä. Se on yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämätöntä, koska se lisää kansalaisten luottamusta päätöksentekojärjestelmää kohtaan. Kansalaiset tietävät, etteivät päättäjät voi toimia miten vain. Journalismi on siis tarpeellinen

⁴ [...] tarkoittaa, että lainauksesta puuttuu tekstiä.

äänitorvi kansalaisten epäilyksille. Kun kansa luottaa journalismiin, se luottaa myös järjestelmään, jonka osa journalismi on. (Kunelius 2004: 193–194.)

2.2 Uutinen ja uutiskriteerit

Yleisessä muodossaan uutinen tarkoittaa yksinkertaisesti uutta tietoa (van Dijk 1988: 3). Van Dijkin (1988: 4) mukaan uutinen voidaan lisäksi ymmärtää televisio- tai radio-ohjelmatyypiksi, joka sisältää uutisia tai uutiseksi sinällään, eli tietyksi diskurssiksi, joka sisältää uutta tietoa ja joka esitetään sanomalehdessä, radiossa tai televisiossa. Tämän tutkimuksen yhteydessä pelkkä ”uuden tiedon” määritelmä ei riitä tyhjentäväksi selitykseksi, vaikka siihen on selvä yhteys. Sen sijaan uutta tietoa sisältävä diskurssi on osuva määritelmä. Myös Hemánus (1990: 92) käyttää tätä lähestymistapaa. Hemánuksen mukaan uutinen ”on selonteko tai kuvaus äsken sattuneesta tapahtumasta, josta on esitetty tai josta on tulossa uutta informaatiota”. Hän täsmentää, etteivät uutisia ole mitkään tapahtumat sinänsä, vaan niistä tehdyt tietyn tyyppiset journalistiset jutut. Kun jatkossa puhun uutisesta, viittaan sillä tähän määritelmään.

Uutisen varhaisimpia muotoja ovat suullisesti merkittävistä tapahtumista kerrotut runot ja balladit, samoin kuin esimerkiksi luonnonmullistuksista ja rikoksista kertoneet uutiskirjaset. Systemaattisen uutistenkeruun juuret liittyvät kuitenkin kaupankäynnin kehittymiseen. Käsin kirjoitetut, lyhyitä uutisia sisältävät lehtiset ovat olleet kauppiaiden kannalta arvokkaita tiedonlähteitä, jotka ovat kertoneet nousevalle kauppiaskunnalle, mitä heidän markkinoillaan tapahtuu. (Kunelius 2004: 58.)

Nykyisin uutista voidaan pitää journalismin tyypillisimpänä osana. Kuten Sirkkunen (1996: 70) luonnehtii, uutisten, maailman, maan ja oman paikkakunnan seuraaminen liittyy ”kunnan kansalaisuuteen”. Tiedon hankkiminen ja aikansa seuraaminen nähdään sivistyneen ihmisen toimintana, joka on arvostettavaa. Uutisten suosiota voidaan havainnollistaa esimerkiksi Suomen televisiouutisten katsojaluvuilla. Vuonna 2005 TV1:n

uutiset oli Suomen toiseksi katsotuin ohjelma, MTV3:n Seitsemän uutiset viidenneksi ja TV2:n uutiset kymmenenneksi katsotuimmat⁵.

Uutiseen liittyy vahva ennakkokäsitys sen rakenteesta. Journalistisissa oppikirjoissa puhutaan kärjellään seisovan kolmion mallista (esim. Bruun, Koskimies & Tervonen 1989: 151). Tämä tarkoittaa sitä, että ensin kerrotaan kaikkein tärkein, sen jälkeen seuraavaksi tärkein, eli kuljetaan olennaisesta tiedosta epäolennaiseen (emt: 151). Tätä rakennetta käytetään erityisesti sähköuutisessa, jossa tärkeysjärjestys korvaa aikajärjestyksen (emt: 151). Uutinen vastaa kysymyksiin, kuka, mitä, milloin, missä, miten ja miksi (Hemánus 1990: 92). Uutisessa toimittajan mielipiteet eivät saa sekoittua asiatietoon, asian eri puolet on tuotava esiin ja niitä on käsiteltävä tasapuolisesti (Heikkilä 2001: 33). Lisäksi tiedon lähteet on tuotava esille (emt: 33).

Aikajärjestyksen rikkominen aiheuttaa ainakin näennäisiä ongelmia Hemánuksen & Tervosen (1980: 106) käsitykseen *kommunikatiivisuudesta* eli objektiivisten sanomien vastaavansisältöisestä välittymisestä. Toimittaja saattaa vaihdella esimerkiksi lehtijutussa haastateltavan kommenttien paikkaa, jolloin ne eivät enää vastaa alkuperäistä järjestystä. Toisaalta, koska *prosessin* objektiivisuus ei ole edellytyksenä *lopputuloksen* objektiivisuudelle, aikajärjestyksen rikkominen ei suoraan tee sanomasta vääristynyttä. Siihen vaikuttaa pikemminkin se, käyttääkö toimittaja kommentteja väärässä asiayhteydessä. Kysymys on siis ennen kaikkea ammattitaidosta ja valikoinnista.

Simo Sipola (1998: 84–85) kyseenalaistaa käsityksen, jonka mukaan uutiset olisivat neutraali tuote, jossa asiat kerrotaan perustellusti sellaisina kuin ne ovat. Hän luonnehtii sitä naiiviksi olettamukseksi, joka ei toteudu täydellisesti koskaan. Sipolan mukaan uutista ohjaavat aina näkökulmavalinnat, koska se on yhden ihmisen – toimittajan – näkemys asiasta. Sen vuoksi uutiseen sisältyy aina myös mielipiteitä. Toisaalta Hemánus (1990: 92) totesi edellä, että uutisia ovat vasta tapahtumista tehdyt tietentyypiset journalistiset jutut. Tämä määritelmä näyttäisi antavan uutiselle oikeuden tulla toteutetuksi jostakin näkökulmasta, kunhan se ei lähtökohtaisesti vääristele välitettävän sanoman si-

⁵ Lähde: Finnpanel Oy / TV-mittaritutkimus

sältöä. Olenkin Sipolan kanssa eri mieltä siitä, että uutinen sisältää aina mielipiteitä. Journalistiseen työhön liittyvää valikointia ei voi pitää mielipiteenä, ellei sillä varta vasten pyritä johonkin lopputulokseen. Sipolan väitteessä on kuitenkin siinä mielessä perää, ettei uutista voi pitää täysin neutraalina juuri tekoprosessin inhimillisyyden vuoksi. Pietiläinen (1998: 39) toteaaakin, ettei uutisten totuudellisuuden ihannetilaksi kannata olettaa täydellistä vastaavuutta todellisuuden ja uutisten välillä. Se on pikemminkin tila, jossa uutisten antama maailmankuva ei virheellisyytensä vuoksi vaikeuta realistisen maailmankuvan muodostumista (emt: 39).

Journalistisessa työssä joudutaan päivittäin tekemään valintoja, joiden perusteella ratkaistaan uutisten painoarvo. Näiden arvoitusten avulla tehdään päätökset siitä, mikä uutinen yltää lehden tai tv-lähetyksen pääjutuksi, ja mitkä jutut ylipäänsä julkaistaan. Tapahtumien merkittävyys ratkaistaan *uutiskriteerien* avulla (Galtung & Ruge 1965: 71; Allan 1999: 63). Galtung & Ruge (1965: 66–68) ovat määritelleet listan *uutiskriteereistä*, joita useat tutkijat ovat siteeranneet (ks. Allan 1999: 62–63; Kunelius 2004: 190–191). Kriteereitä on kaikkiaan yksitoista kappaletta ja esittelen ne taulukossa 1.

Taulukko 1. Galtungin ja Rugen uutiskriteerit (1965: 66–68).

Uutiskriteeri	Selitys
Esiintymistiheys suhteessa välineen ilmestymistiheyteen	Samanmerkkinen lentokone putoaa kahdesti peräkkäin.
Kynnys, joka tapahtuman on ylitettävä	Tapahtuman koko ja intensiteetti, sekä intensiteetin kasvu. Useita ihmisiä kuolee vs. yksi loukkaantuu.
Yksiselitteisyys	Asia on ymmärrettävissä yhdellä tavalla, toimijoilla on selkeät roolit.
Kulttuurinen merkittävyys	Tapahtumalla on merkitystä yleisölle: suomalainen loukkaantuu suuronnettomuudessa ulkomailla.
Odotettavuus	Ennustettavuus ja haluttavuus. Median odotuksiin sopivat tarinat: vallankaappaus maassa, jossa se on maan tapa.
Yllätyksellisyys	Ennustamattomuus ja harvinaisuus: presidentti eroaa.
Jatkuvuus	Esimerkiksi hallitusneuvottelujen seuraaminen.
Uutisaineiston kokonaisuus/päivän valikoima	Utisen painoarvo ei riipu vain sen omista uutiskriteereistä, vaan myös toisista uutisista. Mitä merkittävää tänään on tapahtunut?
Kohde on eliittiä	Henkilöllä tai maalla on korkea hierarkinen asema.
Henkilöitävyys	Tapahtumalla on kasvot: se liittyy ihmisten tekoihin.
Kielteisyys	Lisää uutisarvoa, koska kielteisyys järkyttää ja kiinnostaa.

Ei voi kiistää, etteikö toimitusorganisaatioiden tavoissa ja näkökulmissa olisi eroavaisuuksia, jotka vaikuttavat myös uutiskriteerien hahmottamiseen. Uutiskriteerit taipuvat käyttäjänsä mukaan, ja ne muuttuvat myös ajan myötä. Silti uutisten tärkeys määrittyy hyvin yhtenäisten arvojen mukaan (Allan 1999: 63). Tästä kertoo muun muassa se, että vilkaisemalla tietyn maan sanomalehtiä juttujen aiheista ja niiden painotuksesta voi löytää monia samankaltaisuuksia (emt: 61). Useimpina päivinä esimerkiksi Suomen valtakunnalliset mediat käsittelevät täsmälleen samoja aiheita.

Uutiskriteerit eivät sulje toisiaan pois, pikemminkin päinvastoin. Jos useat taulukossa 1 esitetyistä tekijöistä liittyvät samaan tapahtumaan, se todennäköisesti raportoidaan uutisena (Galtung & Ruge 1965: 71). Jos tapahtuma on jollakin uutiskriteerillä mitattuna arvoltaan vähäinen, se voi nousta uutiseksi sijoittumalla korkealle jonkin toisen kriteerin perusteella (emt: 71). Esimerkiksi Ruotsin entisen ulkoministerin Anna Lindhin puukotusurma tukholmalaisessa tavaratalossa syyskuussa 2003 ei ollut suomalaisten kannalta suoraan kulttuurisesti merkittävä tapahtuma, mutta yllätyksellisyytensä, kieltei-

syytensä ja kohteen eliittiaseman vuoksi siitä tuli suuri uutinen sekä Suomessa että muualla muussakin maassa.

2.3 Journalismin etiikka

Suomen perustuslain (2000) pykälän 12 mukaan jokaisella kansalaisella on maassamme sananvapaus. Siihen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä (emt). Perustuslakia täydentää vuoden 2004 alussa voimaan tullut sananvapauslaki, jonka mukaan joukkoviestintään ei saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa (Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 2003). Laissa määritellään muun muassa julkaisijan ja kustantajan sekä päätoimittajan ja toimittajien oikeudellinen vastuu ja velvollisuudet.

Länsimaisissa yhteiskunnissa on perinteisesti katsottu, että valtion tulee suhtautua ihmisten ja yritysten toimintaan mahdollisimman vähän, minkä vuoksi esimerkiksi ammattialojen eettiset ohjeet mukailevat kansallista lainsäädäntöä. (Mäntylä 2004: 10–11). Koska lainsäädäntö ei ulotu kattavasti kaikkien alojen kaikille osa-alueille, tarvitaan journalismissakin *itsesääntelyä*. Journalismilla on yhteiskunnallinen rooli ja sitä kautta merkittävä vastuu, joten sen tulee myös huolehtia tuon vastuun valvontamekanismista (Heinonen 1995: 62).

Itsesääntelyn avulla voidaan puuttua esimerkiksi sanankäytön muotoihin, jotka eivät täytä ilmaisurikosten tunnusmerkkejä (Ollila 2004: 98–104). Nordenstrengin (1992: 177) mielestä journalistin vastuuta ja vapautta ei voi erottaa toisistaan. Journalistien tulee huolehtia omasta ammattietiikastaan, mikä vaatii tasapuolista suhtautumista tapahtumiin, tilanteisiin ja kehityskulkuihin kaikki eri näkökulmat huomioon ottaen. Jos tämä ei toteudu, yhteiskunnalla on oikeus ja velvollisuus puuttua journalistiseen toimintaan jollakin tavalla.

Julkisen sanan neuvosto (JSN) on Suomen journalistisen alan keskeinen *itsesääntelyelin*. Joukkoviestinnän julkaisijat ja toimittajat ovat perustaneet sen vuonna 1968 (emt). JSN:n tehtävänä on tulkita hyvää journalistista tapaa sekä puolustaa sanan- ja julkaisemisen vapautta. Se ei kuitenkaan ole tuomioistuimien eikä se käytä julkista valtaa. JSN:n piiriin kuuluvat joukkoviestinnän harjoittajat ja journalistit ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet alan eettisten periaatteiden kehittämiseen ja noudattamiseen. JSN:oa muistuttavia neuvostoja toimii monissa muissakin maissa. JSN ottaa tapauksia käsiteltäväkseen kantelujen perusteella. Yleensä kantelut tehdään jutuista, jotka koetaan joltakin osin eettisesti loukkaavina. Jos kantelu katsotaan aiheelliseksi, JSN antaa jutun tekijälle langettavan tuomion, mikä tarkoittaa käytännössä huomautusta. (JSN 2005.)

Julkisen sanan neuvoston laatimat *Journalistin ohjeet* (liite 3) ovat puolestaan alan *itsesääntelyn* keskeinen väline (JSN 2005). *Journalistin ohjeet* toimivat ammattieettisenä koodistona, jonka tavoitteena on tukea sananvapauden vastuullista käyttämistä joukkoviestimissä ja edistää ammattieettistä keskustelua (emt). Ensimmäiset ohjeet on laadittu jo vuonna 1957. Ammattikunnan sisällä journalistiseen etiikkaan liittyen on puhuttu perinteisesti *hyvästä lehtimiestavasta* (Mäntylä 2004: 10). Nimitys on mielestäni osuva, koska se korostaa sitä journalistista päämäärää, johon *Journalistin ohjeet* pyrkivät alan harjoittajia ohjaamaan. Käsitteenä *lehtimiestapa* korostaa eettisten ohjeiden noudattamisen vapaaehtoisuutta.

Ohjeiden keskeinen sisältö tulee hyvin esille Timo Vuortaman (1984: 15) näkemyksessä eri puolilla maailmaa käytettyjen journalistien ohjeiden yhteisistä piirteistä. Vuortama kirjoittaa:

Useimmat niistä painottavat objektiivisuuden ja totuudenmukaisuuden merkitystä, lähdesuojaa, informaation vapautta, lähteille pääsyä, velvollisuuksia yleisön oikeuksia kohtaan, kuten pidättäytymistä kunnian ja yksityiselämän loukkaamisesta, oikaisu- ja vastineoikeutta sekä journalistien itsenäisyyttä ja integriteettiä⁶.

⁶ Journalismissa integriteetti tarkoittaa toimittajan riippumattomuutta. Periaatteen mukaan toimittaja ei voi ottaa vastaan esimerkiksi etuja, jotka vaarantaisivat hänen roolinsa objektiivisena tiedonvälittäjänä. (Vuortama 1984: 158).

Journalisti rikkoo eettisiä ohjeita ja käyttäytyy moraalittomasti, jos hän esimerkiksi julkistaa alaikäisen tai syyntakeettoman rikoksentehtäjän nimen tai juttua kirjoittaessaan jättää tahallisesti oleellisia lähteitä ja tietoja pois (Mäntylä 2004: 26).

Meyerin (1987: 51) mukaan eettisesti toimivaan journalismiin kuuluu myös vastakkais-ten näkökantojen esittely. Tämä johtaa kuitenkin usein kaavamaiseen juttuun, jossa on aina vain kaksi näkökulmaa, vaikka itse asiaan liittyisi useampiakin. Meyer (1987: 51) käyttää esimerkkinään Yhdysvaltojen politiikkaa, jossa vastakkain asetetaan lähes poikkeuksetta kaksi valtapuoluetta, republikaanit ja demokraatit. Muiden lausuntoja ei oteta yhtä hyvin huomioon. Ongelmia voi tuottaa myös näkökulmien näennäinen yhtäläinen painoarvo. Esimerkiksi tupakan terveyshaittoja koskevassa keskustelussa lääkärit voivat sanoa, että tupakka tappaa, kun taas tupakkateollisuus väittää juuri päinvastaista. Vaikka lääkäreiden argumentti on totuudenmukaisempi, sen painoarvo voi hukkua vastakkainasettelun seurauksena. Lisäksi Meyer (1987: 52) painottaa yhtäläisen tilan ja yhtäläisen julkisuuteen pääsyn merkitystä. Esimerkiksi vaalien alla puolueiden tulisi saada saman verran julkisuutta ja kaikilla tulisi olla samanlainen mahdollisuus ilmaista näkemyksiään julkisuudessa. Todellisuudessa kulloisenkin asian uutisarvo määrittelee pitkälti näiden kriteerien toteutumisen.

Anne Kämppi (1990: 8–9) tuo esille muutamia journalistisen alan eettisiä ongelmia lisääviä trendejä. Ensimmäiseksi Kämppi näkee ongelmallisena tiedottamisen viihteellistymisen, koska se hämärtää yksityisyyden suojan rajoja. Viihteen varjolla toimiminen oikeuttaa näennäisesti yhä röyhkeämmän ammatin harjoittamisen, ilman että haastattelutavalla olisi oikeutta loukkaantua asiasta. Toiseksi Kämppi pohtii journalismin kamppailua taloudellisen menestymisen ja sisältöjen laadun välillä, jonka myös Vuortama (1984: 14) tuo esille. Kasvavassa kilpailutilanteessa tuotteiden on menestyttävä entistä paremmin, jolloin journalistisesta tasosta, kuten luotettavuudesta ja totuudenmukaisuudesta, joudutaan tinkimään.

Kolmanneksi Kämppin (1990: 8–9) mukaan ongelmia tuottaa journalismin lisääntynyt avoimuus, jonka seurauksena yhteiskunnallisten toimijoiden yksityiselämää on alettu seurata entistä enemmän. Yksityisyyteen liittyen Meyer (1987: 77) erottelee kaksi on-

gelmaa. Ensimmäinen koskee tungettelevaa työtapaa, jonka avulla hankitaan tietoja, jotka muuten jäisivät saamatta. Toinen ongelma liittyy tarpeettomiin paljastuksiin, jotka tuovat julki kipeitä yksityisasiota. Aikaisemmin journalistit eivät ole kertoneet tärkeiden henkilöiden törttöilyistä, vaikka ne ovat tapahtuneet työajalla (Goodwin 1983: 214). Nykyään kielteisten asioiden seuraaminen ja niistä raportointi on yleistä ainakin silloin, kun sen katsotaan vaikuttavan julkisen toimijan ammattiin (emt: 215). *Kansas City Starria* ja *Timesia* johtava Michael J. Davies onkin todennut, että julkisilla toimijoilla on oikeus yksityiselämäänsä siihen asti, kunnes se vaikuttaa heidän velvollisuuksiinsa (Goodwin 1983: 215). Tällä varjolla Suomenkin lehdistössä on viime vuosina seurattu monien poliitikkojen romansseja. Eettisyys ja journalismin kaupallisuus ovat väistämättä ristiriidassa.

2.4 Agenda setting

Agenda setting -teorian mukaan media ei määrää sitä, *mitä* ihmiset ajattelevat, vaan se sanelee sen, *mistä asioista* ajatellaan (Kunelius 2004: 142). Toisin sanoen yleisö oppii pitämään tärkeänä sitä, mitä media pitää tärkeänä (Griffin 1997: 376). Teorian mukaan joukkoviestinnällä on *priorisoiva* vaikutus (Kunelius 2004: 143; McCombs 2004: 122). Se tarkoittaa, että ihmiset arvioivat esimerkiksi poliitikkoja sen perusteella, kuinka he esiintyvät niissä asioissa, jotka media itse on nostanut esiin. Itse asia voi olla esimerkiksi poliitikon pätevyyden kannalta täysin epäoleellinen. Sillä on kuitenkin merkitystä, koska yleisö pääsee käsiksi tiettyihin asioihin ainoastaan joukkoviestinnän kautta (McCombs 2004: 1). Tällöin he muodostavat mielipiteensä saatavilla olevien tietojen perusteella.

Agenda setting -teoriaa havainnollistaa hyvin vuoden 2006 presidentinvaalien ensimmäinen kierros. Silloin merkittäväksi teemaksi kohosi ehdokkaiden kanta Suomen mahdolliseen NATO-jäsenyyteen. Mediassa heidän odotettiin kertovan oma näkemyksensä joko asian puolesta tai sitä vastaan. Mustavalkoista tai ei, liittoutumattomuuskysymys vaikutti luultavasti monien äänestäjien mielipiteisiin. Asian saamaan huomioarvoon nähden se oli sinällään harhaanjohtavaa, koska viime kädessä liittoutumisesta päättää

eduskunta. Toki presidenttiä voidaan pitää valtion arvojohtajana. Koska asiaa käsiteltiin mediassa niin paljon, sen todellinen luonne saattoi unohtua. Tässä mielessä voidaan ajatella, että nostamalla esille yhden keskeisen teeman media ohjasi ihmisten ajattelua tiettyyn suuntaan.

Seib (1997: 15) problematisoi median tavan kiirehtiä johtopäätösten tekemistä. Hänen mukaansa uutismedialla on suuri rooli, kun määritellään esimerkiksi jonkin taloudellisen tai poliittisen tapahtuman onnistuminen tai epäonnistuminen. Uutisointi on yleensä huomattavasti ripeämpää kuin prosessit, jotka ovat uutisoinnin kohteena. Kun asiaan haetaan mediassa aikaista päätöstä, yleisö voi hyvinkin ottaa median näkökulman vastaan. Vaikka tämä näkökulma osoittautuisi myöhemmin vääräksi, voi olla myöhäistä muuttaa yleisön mielipidettä. McCombsin toteamus siitä, että yleisö pääsee käsiksi joihinkin tapahtumiin vain joukkoviestinnän kautta tukee Seibin havaintoa.

Media ei kuitenkaan keksi itse tarjoamiaan sisältöjä, vaan ne tarvitsevat lähteitä (Gandy 1982: 13). Lähteillä, kuten poliittisilla päätöksentekijöillä ja talouselämän vaikuttajilla, on suuri rooli siinä, mitä media yleisölleen tarjoaa. On selvä, että journalistit ja muut ”portinvartijat” hyötyvät sellaisiin lähteisiin luoduista suhteista, jotka voivat parhaiten vastata journalistien tarpeisiin (emt: 13). Tämän vuoksi journalistit suosivat monesti byrokraattisia lähteitä, jotka tarjoavat säännöllistä, luotettavaa ja käyttökelpoista tietoa, josta voidaan rakentaa uutinen (emt: 13).

Agenda setting -teoriasta ensimmäisiä empiirisiä tuloksia esittäneet McCombs ja Shaw näkivät uutisjutun sijainnin ja pituuden merkityksellisinä tekijöinä silmiinpistävyuden kannalta (Griffin 1997: 378). Esimerkiksi lehdet valitsevat ykkösjuuttunsa ja sijoittavat eri jutut eri sivuille niiden painoarvon mukaan, ne käyttävät erikokoisia otsikkoja ja tekevät eripituisia juttuja (McCombs 2004: 2). Etusivun pääjutulla, sisäsivulla olevalla kolmipalstaisella jutulla ja pääkirjoituksella on merkittävä vaikutus huomion kiinnittämisessä johonkin asiaan (Griffin 1997: 378).

Eräs agenda settingin aiheuttama ongelma on se, että useimmiten uutisiin päätyvät tapahtumat, eivät pitkälliset prosessit tai olotilat (Hemánus 1990: 98). Esimerkiksi Afri-

kan maa, jossa nälänhätä on jatkuva ongelma, ei kiinnosta uutistoimistoja. Siellä tulisi tapahtua jokin tavallisuudesta poikkeava mullistus, jotta siitä uutisoitaisiin. Mitä kauemmas uutisoivasta maasta mennään, sitä merkittävämpi tapahtuman tulee olla, jotta se päätyy uutisiin (emt: 98). Tällä tavalla uutisagendat esittävät meille vain osan todellisesta maailmasta.

Mitä korkeammassa yhteiskunnallisessa asemassa henkilö on, sitä helpommin kaikki hänen sanomisensa ja tekemisensä päätyvät lehtiin. Tässä mielessä uutisointi on tavallaan elitististä tai ainakin se uusintaa elitististä arvomaailmaa. Keskittymällä ”eliittihenkilöihin” journalismi ylläpitää vallitsevaa yhteiskunnallista hierarkiaa. Kotimaan uutisissa tavalliset ihmiset pääsevät uutisiin yleensä vain tekojensa kautta. Heidän sanansa eivät paina niin paljon kuin mahdollinen rikos tai lottovoitto. (Kunelius 2004: 191.)

2.5 Viihteellinen journalismi

Yleiskielessä suomalaisista iltapäivälehdistä käytetään varsin löyhin perustein nimityksiä *tabloidi* tai *sensaatiolehti*. Monesti kuulee puhuttavan myös *keltaisesta lehdistöstä*. Yhteistä näille termeille on niihin sisällytetty negatiivinen lataus. Iltapäivälehtien toimintatapoja pidetään moraalittomina ja niitä mieluummin paheksutaan kuin kiitellään. Lukijoiden asenteellisuutta havainnollistaa hyvin Yhdysvalloissa *San Francisco Examinerin* palveluksessa 1800-luvun lopussa toimineen T. T. Hurstin kommentti:

Aika ajoin tämän maan arvostetuimmat sanomalehdet painavat asioita, joita niin kutsuttu sensaatiolehdistö ei uskaltaisi painaa – mutta niin kutsutut arvostetut lehdet säästyvät kritiikiltä, koska ne eivät näytä sensaatiomaisilta (Campbell 2001: 6).

Iltapäivälehdet eivät aina toimi eettisen koodiston ja Journalistin ohjeiden mukaisesti, mutta monesti ne saavat osakseen myös aiheetonta kritiikkiä. Tässä luvussa selvitän iltapäivälehtiin liitettyjen käsitteiden taustoja ja käsittelen myös suomalaisten iltapäivälehtien toimintatapoja.

2.5.1 Pennilehdistö ja keltainen journalismi

Vuoden 1830 tienoilla Yhdysvalloissa ilmestyneet sanomalehdet olivat kooltaan varsin suuria. Sen vuoksi niitä kutsuttiin nimellä *blanket sheet* (vapaasti suomennettuna peittoarkki tai peittosanomalehti). Nämä olivat nykyisiä *broadsheet*-lehtiäkin suurempia ja niiden lukeminen oli sen vuoksi varsin hankalaa. Vuonna 1833 vasta 22-vuotias Benjamin Henry Day toi markkinoille uudenlaisen kilpailijan, joka ravisteli journalistista kulttuuria. Dayn perustama *The New York Sun* oli kooltaan vain 28,5 senttimetriä korkea ja 22 senttimetriä leveä. Sitä saattoi lukea helposti esimerkiksi kävellessä paikasta toiseen. (Huntzicker 1999: 1–2.)

Ehkä kokoa merkittävämpi muutos oli kuitenkin tapa, jolla lehteä myytiin. Arvostetut ja monesti poliittisiin puolueisiin kytketyt sanomalehdet kannettiin kuuden sentin hintaan ihmisten koteihin ja työpaikoille. The Sun halusi tehdä pesäeron näihin ”partisaanilehtiin” ja alkoi tavoitella massayleisöä. The Sunia kaupiteltiin suoraan kadulla vain yhdellä sentillä. Lehti sysäsi liikkeelle kehityksen, joka johti kaupallisen *pennilehdistön* yleistymiseen. Vaikka historioitsijat puhuvat usein yhden yön muutoksesta viitaten The Sunin syntymään, kesti pennilehdistön kehittyminen vuodesta 1833 aina 1861 alkaneeseen Yhdysvaltain kansalaissotaan asti. (Emt: 1).

Alhaisen hintansa lisäksi pennilehdistö muutti amerikkalaista lehtikulttuuria monilla muillakin merkittävillä tavoilla. Perinteiset puoluelehdet kertoivat erityisesti eliittiä kiinnostavista asioista. Ne sisälsivät poliittisia kirjoituksia ja kertomuksia juhlien taustatapahtumista. The Sun halusi irtautua pienimmistäkin kytköksistä eliittiin ja tavoitteli tavallisten ihmisten huomiota. Lehdessä kerrottiin tarinoita siitä, minkälaista tavallisten ihmisten elämä on suurkaupungissa. Ihmiset saivat käytännössä lukea itsestään, mikä osoittautuikin otolliseksi markkinaraoksi. Lyhyet, sivuntäyttävät tarinat saivat vastaanottavaisen yleisön, minkä vuoksi lehti keskittyikin näiden tarinoiden kertomiseen. (Huntzicker 1999: 1–2).

Aivan kuten elitistisissä ”partisaanilehdissä”, the Sunin kirjoituksissa viljeltiin kuitenkin mielipiteitä, joita oli hankala erottaa tosiasioista. Vaikka lehti pyrki helppolukuisten

juttujen tekemiseen, sekavuus mielipiteiden ja faktojen välillä haittasi tätä tavoitetta. Hiljalleen pennilehdistön uudenlainen tapa journalismin harjoittamiseen alkoi muokata myös uutisoinnin tyyliä. The Sunin esimerkistä toimittajat alkoivat vierailta oikeudessa ja kirjoittaa rikosuutisia. Rakenteellisesti sen tarjoamat ”uutiset” eivät olleet uutisia nykyisessä mielessä. Oikeudenkäynneistä kirjoitetut lyhyet jutut sisälsivät kuitenkin jo nykyisen uutisoinnin perusajatuksen; monissa niistä vastattiin neljään peruskysymykseen *kuka, mitä, missä ja milloin*. (Huntzicker 1999: 1–7.)

Kärjellään seisovan kolmion -mallia alettiin käyttää uutisten tekemisessä Yhdysvaltojen kansalaissodan aikana. Sodilla oli muutenkin uutisoinnin kehittymisen kannalta merkittävä rooli. Sekä Meksikon sota (1846–1848) että kansalaissota (1861–1865) synnyttivät uudenlaisen tarpeen tiedon saamiselle. Niiden vuoksi toimittajat siirtyivät kentälle tapahtumien keskipisteeseen raportoimaan. Tällainen kehitys lisäsi lehdistön vapautta poliittisesta ja taloudellisesta eliitistä. (Emt: 1–14.)

Pennilehdistön menestystä lisäsi niiden myötä yleistynyt mainostaminen, joka kehittyi jopa uutisointiakin nopeammin. Varsinainen syy the Sunin kannattavuuteen oli kuitenkin se, että lehteä lukivat kaikki. Sen tarjoama sisältö houkutteli luokseen massayleisön, jota se oli alun perin lähtenyt tavoittelemaankin. Sunin viitoittamalle tielle lähtivät monet muutkin lehdet, jotka varsin monesti kaatuivat taloudellisiin vaikeuksiin. (Emt. 3–15.)

Yhdysvaltalainen pennilehdistö sysäsi liikkeelle sen huolestuneisuuden, jota alettiin kokea lehtien laskevasta tasosta. Puoluesidonaiset ja konservatiiviset lehdet syyttivät niitä *sensationalismista*⁷, vaikka pennilehdissä ei ollut *sensaatiomaisia* valokuvia, piirrettyjä eikä palkkimaisen suuria otsikoita. Syytteet pohjautuivat ensisijaisesti siihen, että ne ylipäänsä julkaisivat uutisia, jollaisia lehdet sisältävät vielä tänäkin päivänä. (Sparks 2000: 18.)

⁷ Katso luku 2.5.3

Isossa Britanniassa koettiin samanlaista huolta. Vuoden 1887 tienoilla runoilija ja kulttuurikriitikko Matthew Arnold tuomitsi julkisesti urheilusta, juoruista, rikoksista ja seksistä yhä enemmän kirjoittavan *uuden journalismin*⁸ edustajat (emt.: 18). *Uusi journalismi* nähtiin moraalittomana, koska se liukui pois poliittisesta uutisoinnista ja tavoitteli *pennilehdistön* tapaan tavallisia lukijoita. 1890-luvulle tultaessa myös New Yorkin lehdimailma oli jakautunut *New York Worldin* ja *New York Journalin* harjoittamaan *uuteen journalismiin* sekä *New York Timesin* johtamaan *pennilehdistöön* (Tulloch 2000: 132). *Uusi journalismi* tarjosi viihteellisiä tarinoita, joiden tarkoituksena oli lähinnä korostaa lehteä itsessään. *Pennilehdet* keskittyivät asiallisempaan linjaan (emt: 132).

Uusi journalismi oli käsitteenä tietynlainen edeltäjä *keltaiselle journalismille* (Campbell 2001: 26.) Termin synty liittyy edellä mainittujen *New York Worldin* ja *New York Journalin* kilpailuun. Campbellin (2001: 25–26) mukaan termin lanseerasi vuonna 1897 *New York Press* -lehden päätoimittaja Ervin Wardman. Wardman halusi keksiä *uudelle journalismille* korvaavan termin, joka olisi luonteeltaan säälivä ja loukkaava. Ensin hän keikeli *alastonta journalismia* (nude journalism), joka oli englanninkielisessä muodossaan foneettisesti varsin lähellä *uutta journalismia*. ”Alastomuuden” tarkoituksena oli kuvata edellä mainittujen lehtien alhaisuutta ja moraalisten arvojen puutetta.

Hieman myöhemmin Wardman päätyi kuitenkin käyttämään *keltaista journalismia*. Hänen keksintönsä pohjautui sarjakuvaan *Yellow Kid*, josta *World* ja *Journal* taistelivat vuoden 1896 lopussa. Alun perin sarjakuvaa julkaisi *World*, mutta *Journal* osti piirtäjän itselleen. Wardman alkoi viljellä termiä lehtensä pääkirjoituksissa, ja nopeasti siihen tarttuivat myös muut lehdet kiitellen sen osuvuutta. Vuoden 1897 huhtikuun puoleenväliin mennessä se oli levinnyt jo Chicagon, San Franciscon, Richmondin ja Rhode Islan din Providencen sanomalehtiin.

Tähän päivään mennessä käsite *keltainen journalismi* on levinnyt halki maailman ja saanut eri kulttuureissa erilaisia merkityksiä. Egyptissä se tarkoittaa aggressiivista ja itenäistä toimitustyötä, Thaimaassa journalistien lahjusten ottamista (Campbell 2001:

⁸ Englanniksi ”New Journalism”.

175). Kreikassa tutkivaa televisio-ohjelmaa nimitettiin *keltaiseksi lehdistöksi*, sillä ohjelmassa kerrottiin muun muassa poliisien korruptoituneisuudesta (emt: 175). Pakistanissa *keltainen journalismi* on liitetty huhujen tehtailuun ja Keniassa sitä syytetään kaaoksen, masentuneisuuden ja valheiden luomisesta (emt: 175). Hemánuksen (2002: 57) mukaan nimitystä *keltainen lehdistö* käytetään lehdistä, joita pidetään yleisesti *sensationaalisina*⁹. Kulttuuriset erot käsitteessä selittävät osaltaan myös sitä, miksi nimitystä käytetään Suomessa muun muassa Ilta-Sanomista ja Iltalehdestä.

2.5.2 Tabloidit

Lehtikieleen sana *tabloid* on napattu farmaseuttisesta termistöstä. Pillerinvalmistaja Burroughs, Wellcome & Co. rekisteröi termin tavaramerkiksi vuonna 1884. Se oli yhdistelmä sanoista *tabloid* ja *alkaloid*. Saman vuosisadan loppupuolella termiä käytettiin jo yleisesti kuvaamaan minkä tahansa asian tiivistettyä versiota. Lehtikielessä *tabloidit* on alun perin tarkoittanut tietyn kokoista lehteä, joka on puolet *broadsheetista* (leveys 280 mm ja korkeus 400 mm). Esimerkiksi 1900-luvun merkittävä lehtimoguli Alfred Harmsworth (myöhemmin Lord Northcliffe) viittasi sillä myös *tabloidien* tapaan käyttää sanoja – lyhyitä kappaleita ja lyhyitä, yksinkertaisia lauseita (Tulloch 2000: 131, 146.)

Nykyisin *tabloidit* yhdistetään arkikielessä varsin usein *keltaiseen journalismiin*. Esikuvansa viitoittamana ne käsittelevät suhteellisen vähän politiikkaa, taloutta ja yhteiskuntaa; näiden sijaan ne keskittyvät urheiluun, skandaaleihin ja viihteeseen. Niissä kerrotaan myös huomattavasti asioita sekä julkkisten että tuntemattomien ihmisten yksityiselämästä. Toisin sanoen ”vakavat asiat” eivät saa niin paljon huomiota. (Sparks 2000: 10.)

Edelliseen liittyen Sparks (2000) on erotellut viisi lehtityyppiä: 1) *vakavan* (serious), 2) *puolivakavan* (semiserious), 3) *vakavan-populaarin* (serious-popular), 4) *tabloidit* (newsstand tabloid) ja 5) *supermarket-tabloidit* (supermarket tabloid). Jaottelun alku-

⁹ Katso luku 2.5.3

päähän kuuluvat lehdet keskittyvät erityisesti julkisiin asioihin, loppupään lehdet käsittelevät ihmisten yksityiselämää. Suomalainen iltapäivälehdistö sijoittuisi tämän luokittelun perusteella parhaiten kolmanteen kategoriaan *vakava-populaari*. Sparksin mukaan *vakavat-populaarit* lehdet panostavat visuaalisuuteensa ja sisältävät skandaaleja, urheilua ja viihdettä. Ne perustavat toimintansa kuitenkin suurelta osin samoihin uutisarvoihin kuin vakavat lehdet.

Kaikki *tabloid*-kokoiset lehdet eivät vastaa sisällöllisesti määritelmään monesti liitettyjä merkityksiä. Suomalaisista ”vakavista” lehdistä esimerkiksi Kauppalehteä ja Iisalmen Sanomia julkaistaan *tabloid*-koossa. Erityisesti tähän on syynä jo pennilehdistön alkuvaiheeseenkin liittynyt käsittelemisen näppäryys. Yhdysvaltain, Englannin, Australian, Itävallan, Norjan, Ruotsin ja Tanskan lehtiä tutkinut Becker (1992: 139) on havainnut eri maiden välillä suuria eroja siinä, kuinka usein tabloidien ja eliittilehtien uutisagendat osuvat yksiin. *Tabloidien* sisällöissä voi siis olla kulttuurien välillä suuria eroja. Suurimmat yhtäläisyydet ovat luottamus irtonumeromyyntiin, mainosjulisteiden tavoin toimiva etusivu, jota hallitsee yhteen juttuun viittaava valokuva ja otsikko, sekä valokuvien suuri osuus toimituksellisesta sisällöstä (emt: 139). Suomalaisista sanomalehdistä irtonumeromyynnin varassa ovat ainoastaan Ilta-Sanomien ja Iltalehti.

Ilta-Sanomien Lontoon-kirjeenvaihtajan Sanna Ukkolan (2007: A45) kolumnissa tulee esille hyvin suomalaisten iltapäivälehtien erot suhteessa *brittitabloideihin*. Ukkola käyttää eräänä esimerkkinään räväkkää *tabloidia* *The Sunia*, joka irvaili 25. tammikuuta Ison Britannian sisäministeri John Reidille otsikolla ”John Reid's brain is missing”. Samalla lehti peräänkuulutti mittavat etsinnät aivojen löytämiseksi. Ukkola toteaa, että kärkkäydestä huolimatta maan poliitikot eivät ainakaan julkisesti loukkaannu kirjoituksista, toisin kuin Suomessa. Vastaavanlainen veto esimerkiksi Ilta-Sanomien taholta toisi luultavasti kunnianloukkausta koskevan tutkintapyynnön viranomaisille. Suomessa lehdet ottavat kantaa asiallisempaan tyyliin.

Tabloidi-sanana negatiivisten merkitysten myötä journalismin tutkimuksessa on alettu puhua ilmiöstä nimeltä *tabloidisaatio*. Käsitteen merkitys voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan: toisaalta se tarkoittaa *tabloidien* lisääntyvää markkinaosuutta, jota ne syövät

asiallisilta kilpailijoiltaan, toisaalta taas tabloidien sisällöllisten piirteiden siirtymistä asiallisiin lehtiin (Sparks 2000: 21). Ilmiö on seurausta muun muassa media-alan kovasta kilpailutilanteesta. Anu Kantola (1998: 24–25) toteaa, että lehtiä on 1980-luvulta lähtien johdettu entistä enemmän asiakaspalvelun näkökulmasta. Taloudellinen voitto on yhä tärkeämpi peruste lehden ylläpidolle, ja johtamisen suuntaviivat sanelee sijoitetulle pääomalle saatu tuotto. Arkipäivää ovat myös organisaatiouudistukset, joiden avulla lehteä pyritään markkinoimaan entistä paremmin. Lehti uudistuksissa lehtiin lisätään värejä ja kuvia, elävöitetään taittoa ja lyhennetään juttuja. Markkinointiosastojen ja segmentoitujen kohdeyleisöjen näkökulma on noussut yhä tärkeämmäksi. Kantolan ajatuksen perusteella kansa saa siis sitä, mitä se ansaitsee. Kun raha ratkaisee, lehdentekijät keskittyvät siihen, mikä myy parhaiten.

2.5.3 Sensaatio

Sensaatiolla tarkoitetaan uutista tai reportaasia, jota paisutellaan ylitsevuotavasti (Hemánus 2002: 57). *Sensaatiomainen* uutisointi venyttää usein objektiivisuuden rajoja, sillä se yhdistää kaksi toisilleen sopimatonta asiaa: faktatiedon ja tunteisiin vetoamisen. Kun uutista dramatisoidaan, siitä tehdään tarina, josta lukija voi löytää hyvän ja pahan (Sipola 1998: 90–91). Koskettavuutta haetaan voimakkaalla yksinkertaistamisella, mikä ei ole tiedon tarjoamisen kannalta paras mahdollinen toimintatapa.

Dramatisointi on arveluttavaa, koska silloin uutisen tarkoituksena on viihdyttää ja myydä. Sipola (1998: 90–91) toteaa, että erityisen taitavia uutisten dramatisoinnissa ovat iltapäivälehdet. Sipolan kommentti jää siinä mielessä vajaaksi, että se koskettaa ainoastaan suomalaista mediakenttää. Suomalaisittain iltapäivälehtemme voivat tuntua äärimmäisen *sensaatiomaisilta*, mutta kansainvälisesti katsottuna tilanne näyttää erilaiselta. Tästä antaa viitteitä jo suomalaisen iltapäivälehdistön rinnastaminen edellä esitettyyn Sparksin luokitteluun: ne saavuttavat *tabloidi*-määritelmän vain harvoin, ja *supermarket-tabloidiksi* niitä ei voi luokitella missään tapauksessa.

Beckerin (1992: 152) mukaan eri maiden tabloidien erilainen sisältö kielii myös kulttuurieroista *sensation* käsitteessä. Hänen mielestään erityisen selvä esimerkki tästä on se,

kuinka seksiä käytetään lehdessä hyväksi. Brittiläisissä ja tanskalaisissa lehdissä puolialastomia pin-up -tyttöjä esiintyy säännöllisesti, kun taas australialaisissa vakavissa tabloideissa seksiä ei esiinny juuri lainkaan. Suomessa samantyylinen ero voidaan tehdä Ilta-Sanomien ja Iltalehden välillä. Iltalehdessä on jokaisena ilmestymispäivänään kuva iltatyöstä, joka säilyy samana aina yhden viikon ajan. Ilta-Sanomista vastaava esimerkkiä ei löydy. Toisaalta varsinaisissa aiheissaan Ilta-Sanomien ei karta seksiä, mutta ehkä Iltalehteä voi pitää tässä suhteessa aavistuksen rohkeampana. Iltatyön asema on muuttunut Iltalehdessä vuosien varrella. Vielä 1980-luvulla iltatyöt koristivat lehden kantta. Muutama vuosi sitten viikon iltatyöstä oli viikonloppupainoksen takasivulla koko sivun kokoinen kuva. Nykyisin kuva julkaistaan aina samankokoisena urheilupuvujen lopussa.

2.6 Suomalaiset iltapäivälehdet

Iltalehden entinen toimituspäällikkö Reijo Ruokanen on todennut, että suomalaisille maakuntalehdet ovat edelleen *must have* -tuotteita, kun taas iltapäivälehdet kuuluvat luokkaan *nice to have*; ne ovat mukava lisä vakavien lehtien rinnalla. Maakuntalehdet edustavat maakunnallista identiteettiä ja ne kertovat maakunnan omista asioista. Tässä tehtävässä iltapäivälehtien ei ole järkevää tai edes mahdollista kilpailla. Ruokasen kommentin perusteella suomalaiset suhtautuisivat ”tabloideihinsa” samalla tavalla kuin ruotsalaiset. Beckerin (1992: 152) tutkimuksen mukaan Englannissa *tabloidien* lukijamäärä oli korkein ajanjaksolla, jolloin ihmiset keskittyivät lukemaan yhtä lehteä; Ruotsissa *tabloideja* käytettiin sen sijaan vakavien lehtien täydentäjinä.

Iltapäivälehtien toiminta-ajatus perustuu myyntiin, joten niiden on pakko huomioida se, minkälainen lukijakunta niillä on. Tämä kaupallinen näkökulma selittää tietynlaisen sensaatiohakuisuuden. Toisaalta, Ruokasen kommenttiin vedoten, iltapäivälehdet eivät voi irtautua täydelle sensaatiolinjalle, koska se voisi karkottaa suuren osan lukijoista. Rooney (2000: 92) mukaan kaksi suurinta brittitabloidia *Daily Mirror* ja *Sun* ovat voittojen maksimointiin pyrkiessään karsineet muun muassa poliittisen tarjonnan kokonaan pois. Suomalaiset iltapäivälehdet eivät ole toimineet samalla tavalla. Tässä mie-

lessä niiden asettuminen Sparksin luokittelun mukaisesti *vakaviksi-poulaareiksi* tuntuu perustellulta.

Eri asia on sitten se, millä tavalla ja mistä näkökulmasta aiheista kirjoitetaan. Suomalaisetkaan iltapäivälehdet eivät suosi pitkällisiä poliittisia prosesseja, ellei niitä voida kääntää jollakin tavalla mielenkiintoiseen muotoon. Von Bagh ja Koski (2000: 10) esittävät, että iltapäivälehtien luoma maailma on alati kriisissä, kaaoksessa, vinksahantunut ja toisaalta naiivin romanttinen. Tämä kuvastaa tietyllä tapaa Ilta-Sanomien ja Iltalehden toteuttamia näkökulmavalintoja.

Vinksahaneisuuden tunnelmaa korostavat iltapäivälehtien keltaiset myyntijulisteet eli *lööpit*, joita syytetään usein asioiden vääristelystä. Lööpit suosivat *viitteellisiä ilmaisia* (emt: 8). Ne eivät suoranaisesti vääristele, vaan pikemminkin jättävät asian ympärille runsaasti ilmaa. Lukijalla on varaa muodostaa oma tulkintansa, joka voi varsinaisen jutun yhteydessä osoittautua virheelliseksi. Lööppi saattaa kuitenkin jäädä ainoaksi informaatioksi, jonka lukija saa jutusta. Erityisesti tässä tapauksessa toteutuu Sipolan (1998: 91) uhkakuvaa yksinkertaistamisen aiheuttamasta mahtipontisuudesta ja osoittelevuudesta. Pelkkä repäisevä otsikko ei riitä informaatioisällöltään vastaukseksi kaikkiin kysymyksiin. Toisaalta keskustelun herättäminen on eräs lööpintekijän tavoitteista (Kilpi 2006: 186).

Iltapäivälehdistä puhuttaessa kuulee monesti tutun hokeman ”levikki on joka aamu nolla”, millä tarkoitetaan, ettei niillä ole vakituista tilauskantaa. Tämän vuoksi niiden tärkein uutiskriteeri on kiinnostavuus. Aikaisemmin esitetyistä Galtungin ja Rugen (ks. 15–16) uutiskriteereistä se sisältää toisaalta kaikki, mutta ei lähtökohtaisesti mitään. Kiinnostavuus on kiinni tapahtuman luonteesta ja ajankohdasta, mutta sitä on hankala määrittellä etukäteen. Negatiivinen tai toistuva tapahtuma ei välttämättä ole uutisena kiinnostava, mutta oikeissa olosuhteissa se voi olla. Lehdentekijöiltä tämän uutiskriteerin täyttäminen edellyttää ennakointia.

Ilta-Sanomissa ajan mittaan tapahtunutta ajattelutavan muutosta kuvastaa vertailu oman aikansa kahden merkittävän uutisen välillä. Ilta-Sanomien tavallisen arkipäivän levik-

kiennätys on maanantailta 1. syyskuulta 1997. Lehden pääuutisena oli prinsessa Dianan ja hänen miesystävänsä Dodi Al-Fayedin kuolema auto-onnettomuudessa Pariisissa. 20-sivuisen Diana-ekstran sisältävän maanantailehden levikki oli peräti 315 000. Vastavasti kun Hollywood-tähti Marilyn Monroe kuoli elokuussa 1962, Ilta-Sanomien uutisoi siitä puolen sivun verran. Etusivulla tapahtumaa ei mainittu lainkaan. (Kilpi 2006: 169.)

Uutisoinnin viihteellistyminen ja julkisten ”markkina-arvon kohoaminen” on ollut suurelta osin television ansiota. Yleistyessään 1950- ja 60-lukujen taitteessa televisio on merkinnyt lehdille uutta kilpailijaa, joka taisteli ihmisten vapaa-ajasta, tarjosi uuden paikan rahojen käyttämiseksi, vedähti keskustelua ja loi uusia julkiksia (emt: 138–139). Televisio toi uusia puheenaiheita amerikkalaisten sarjojen ja nuorisokulttuurin muodossa (emt: 138–139). Viihteellistyminen näkyy myös poliittisessa journalismissa. Media karttaa politiikan raskaaksi ja ikäväksi koettuja puolia ja korostaa sen sijaan siihen liittyvää vallan saavuttamisen ja menettämisen dramaattisuutta (Luostarinen & Uskali 2006: 180–181). Poliittikan journalismi keskittyy entistä voimakkaammin henkilöihin ja ilmiöihin.

Nykyisin televisiojulkikset ovat iltapäivälehtien vakiovieraita. Uutta artistia metsästävän *Idols*-ohjelman esiintyjät ja tapahtumat ovat lähes poikkeuksetta otsikoissa aina lähetyksen seuraavan päivän jälkeen. Samalla tavalla mukaan keskusteluun nostetaan esimerkiksi *Tanssii tähtien kanssa* -ohjelman kilpailijat. Ilmiö on mielenkiintoinen, koska ”uutisina” ovat tapahtumat, jotka on nähty jo edellisenä iltana televisiosta. Niissä ei varsinaisesti kerrota mitään uutta, vaan kerrataan edellisen illan tapahtumat ja tartutaan mielenkiintoisimpiin hetkiin.

Ilta-Sanomien viihteellistymisen kannalta merkittävä ajankohta osuu 1970-luvun puoliväliin. Myyntikeskeisen ajattelun korostuminen on merkinnyt viattomuuden ajan loppua. Nykymuotoiset, keltapohjaiset lööpit otettiin käyttöön 4.6.1975. Lehti oli alkanut tehdä lööppejä jo 1950-luvulla, mutta 70-luvulta lähtien lööppeihin on yritetty saada kiinnostavia aiheita, välittämättä niiden yhteiskunnallisesta merkityksestä. Toimituksen ja markkinointiosaston yhteistyö lööpin laatimisessa on kuitenkin varsin tuore ilmiö, joka osaltaan korostaa iltapäivälehtien periaatteita ja kehityssuuntaa. Ilta-Sanomien

lööppi ja kansi ovat tärkeimpiä tekijöitä, kun kuluttaja harkitsee ostopäätöksen tekemistä. Tämän vuoksi niiden kertomia viestejä halutaan oikoa ja kärjistä. Kun ostopäätös on syntynyt, lehti on jo voiton puolella. (Kilpi 2006: 186.)

Yleisössä iltapäivälehtien uutiset herättävät ristiriitaisia tunteita. Tämä käy ilmi esimerkiksi silmäilemällä internetin keskustelupalstoja. Eräs Suomi24.fi-sivuston keskustelijoista on kirjoittanut viestissään seuraavaa:

ISÄ TAPPOI LAPSENSA KESKEN AAMUPALAN!! Eihän tuommoista pitäisi lööpeissä kupoissa ja kioskeissa mainostaa. Ahneet iltapäivälehdet tekevät mitä vaan myydäkseen lehteään. Omatkin lapset jo kyselee että enhän aio tappaa heitä, enhän. (Suomi24.fi 2005.)

Kirjoittaja viittaa Ilta-Sanomien kirjoitukseen Espoon perhesurmasta, joka julkaistiin lehdessä 27.9.2005. Helsingin Sanomien verkkosivulla toinen keskustelija on purkanut 22.4.2007 tunteitaan seuraavalla tavalla:

Olisiko liikaa vaadittu, että maassa olisi ainakin yksi iltapäivälehti, joka keskittyisi todellisiin uutisiin, maailmantapahtumiin. Onko Suomen kansa todella vajonnut sille tasolle, että elää pelkästään virtuaalimaailmassa, tv:n luomassa idols ja tanssii tähtien kanssa maailmassa. (HS.fi 2007.)

Yhtäältä viihde ja väkivalta myy, toisaalta se kuohuttaa tunteita. Jotakin lukijoiden mielenkiinnosta ja myyvistä uutisista kertoo Kiviojan (2004) tutkimus, jossa hän on selvittänyt Ilta-Sanomien myyntilukuja vuodelta 2002. Sen mukaan rajuimmat myyntipiiikit ovat osuneet päiville, jolloin lööppi on kertonut julkisuuden henkilön kuolemasta, unelmaisen elämän päättymisestä, menestyksen muuttumisesta menetykseksi, putoamisesta korkealta, nopeasti ja yllättäen. Tässä mielessä näyttävä uutisointi Harri Jaskarin ”seksi-skandaalista” tuntuu lehdentekijöiden näkökulmasta erittäin järkevältä.

3 TEORIA STIGMATISAATIOSTA JA SYLLISYYSKÄSITE

Tässä luvussa esittelen teorian *stigmatisaatiosta* eli leimautumisesta. Käsittelen myös *syllisyyttä* sekä juridisesta että journalistisesta näkökulmasta. *Stigmatisaatio* ja *syllisyys* ovat toisilleen läheisiä käsitteitä, koska *syllisyys* voi olla syy *stigman* saamiseen. *Stigmatisaation* teorian mukaan esimerkiksi tunnetut rikolliset kantavat tekojensa vuoksi *stigmaa* (Page 1984: 5). He ovat *syllistyneet* johonkin rikokseen, jonka vuoksi heidät tunnetaan.

3.1 Juridinen ja journalistinen syllisyys

Juridisesti henkilö on syllinen, kun hänen katsotaan syllistyneen oikeudenvastaiseen tekoon, eli rikkoneen lakia. Juridinen syllisyyskäsite ei ole kuitenkaan täysin yksioikoinen vaan sitä voidaan luonnehtia subjektiiviseksi: vaikka syllisyys on tietystä mielessä ehdotonta, täytyy ottaa huomioon kuinka rikoksen tekijän tahto suhtautuu itse tekoon. Henkilön on toimittava joko *tahallisesti* tai *tuottamuksellisesti*; tarkoitettava seurausten aikaansaamista tai osoitettava toiminnassaan huolimattomuutta tai varomattomuutta. (Anttila & Heinonen 1971: 91–92.)

Edellisen perusteella voidaan todeta, että jos henkilö rikkoo lakia pakotettuna, vasten omaa tahtoaan, häntä ei voida pitää syllisenä. Näin ollen juridisen syllisyyskäsitteen perusajatus voidaan tiivistää, että henkilön on tehtävä konkreettinen teko, jolla hän rikkoo lakia ja josta häntä voidaan pitää jollakin tavalla vastuullisena. Syllisyys ja sen voimakkuus ovat tavallaan oikeuden tulkinta tapahtuneesta, jolloin sen on otettava huomioon kaikki tapahtuneeseen liittyvät asianhaarat. Rikoslain mukaan henkilön tulee myös olla syyntakeinen, eli sekä ikänsä että mielenterveytensä puolesta kykeneväinen ymmärtämään tekonsa (RL 3: 4§, ks. Suomen Laki I 2005: 1782).

Journalistisessa syllisyysjutussa ollaan kiinnostuneita eritoten moraalista syllisyydestä (Palmolahti 1993: 22). Tähän liittyen Palmolahti erottelee syllisyysjutun kaksi teemaa, joita ovat:

- 1) teko tai toiminta, joka on toimittajan tai toimitusorganisaation käyttämään moraalinormistoon nähden paheksuttava,
- 2) tai sitten teko on jonkin virallisen normijärjestyksen vastainen ja toimitusorganisaatiot esittävät tuon normin noudattamisen moraalisenä.

Näihin teemoihin voidaan lukea esimerkiksi vahingoittavat teot, ei-toivottuun lopputulokseen johtavat teot ja tekijänsä naurunalaiseksi tai halveksuttavaksi saattavat teot (Palmolahti 1993: 22). Yksi teko voi luonnollisesti kattaa montakin moraalisen syyllisyyden kriteeriä. Huomioitavaa on, että syyllisyysjutussa joku on voitava asettaa moraaliseen vastuuseen tapahtuneesta (emt: 23). Toimittajien ja toimitusorganisaatioiden moraalikäsitys tarkoittaa nimenomaan sitä moraalikäsitystä, joka ilmenee niiden tuottamista jutuista. Se moraaliksi ei välttämättä kohtaa toimittajan henkilökohtaisen moraalikäsitteen kanssa (emt: 23).

Journalistisessa syyllistämisenä liikutaan monesti arveluttavalla maaperällä, koska journalistit sitoo oikeudellinen vastuu yksityiselämän loukkaamisesta. Rangaistavaa on muun muassa toisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan levittäminen ilman laillista oikeutta. Jos julkistaminen koskee julkisen toimijan toimintaa, sitä ei katsota yksityiselämän loukkaamiseksi, kunhan se on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi. (Bruun, Kerosuo, Strandén & Vuortama 1984: 113.)

Rikosuutisoinnissa journalistien on pohdittava tarkasti, koska esimerkiksi syytettyjen nimet voidaan julkaista, ilman että toimitus itse joutuu vastaamaan teoistaan oikeudelle. Journalismilla ei sinällään ole minkäänlaista erivapautta tuomita ihmistä, ennen kuin oikeus on katsonut hänet syylliseksi. Toisaalta syyllistävä uutisointi voidaan rinnastaa rikosoikeudenkäyntiin, jossa punnitaan syytettyä vastaan ja syytetyn puolesta esitettyjä todisteita (Palmolahti 1993: 54). Tällainen *journalistinen oikeudenkäynti* ei ole yhtä mustavalkoinen kuin oikea oikeudenkäynti, ja yleensä kommentointia syytteen paikkansapitävyydestä vältellään (emt: 54).

Vaikka journalismilla ei ole rankaisuvaltaa, jo syyllisyysjuttujen tuottama negatiivinen julkisuus käy rangaistuksesta (Palmolahti 1993: 54–55). Varsinaiselta rakenteeltaan journalistiset oikeudenkäynnit ovat huomattavasti oikeita oikeudenkäyntejä vaikeaselkoisempia. Kuten Palmolahti (1993: 55) toteaa, ”niissä epäileminen, syyttäminen, tuomitseminen ja rangaistus sulautuvat enemmän tai vähemmän yhdeksi ja samaksi asiaksi”.

3.2 Stigma

Kreikkalaiset ottivat ensimmäisinä käyttöön käsitteen *stigma*. He tarkoittivat sillä ruumiiseen tehtävää näkyvää merkkiä, joka viesti jostakin poikkeavasta ja pahasta koskien merkityn ihmisen moraalista asemaa. Merkit joko leikattiin tai poltettiin henkilön ruumiiseen. Yleensä *stigman* kantajat olivat orjia, rikollisia tai pettureita. *Stigma* oli merkki siitä, etteivät nämä henkilöt olleet hyväksyttäviä, ja heitä piti vältellä julkisilla paikoilla. Myöhemmin *stigmaan* liitettiin myös kristinuskosta tuttu viittaus pyhän hengen aiheuttamiin vuotaviin haavoihin iholla, jäljitellen Jeesuksen ristiinnaulitsemisesta koituneita haavoja. Termiä alettiin käyttää myös lääketieteellisessä mielessä kuvaamaan fyysisiä epämuodostumia. (Goffman 1963: 11; Falk 2001: 17.)

Alun perin ainoastaan fyysisiä ominaisuuksia kuvanneen termin merkityssisältö on vuosien mittaan laajentunut ja sitä käytetään nykyisin esimerkiksi sosiaalipolitiikan tutkimuksessa. Alkuperäinen viittaus *stigmaan* jonkin negatiivisen merkinä on kuitenkin säilynyt. Dovidio, Major & Crocker (2000: 3) määrittelevät *stigman* sosiaalisesti tulkinnaksi, joka sisältää jonkin erilaisuuden tunnistamisen ja sen seurauksena syntyvän arvon alenemisen. Pagen (1984: 2) mukaan *stigmaa* käytetään kuvaamaan alempiarvoisuudesta viestivää fyysistä olemusta, käytöstä tai alkuperää. Myös Goffman (1963: 14) ryhmittelee käsitteen kolmeen luokkaan. Hän puhuu ruumiillisista vajavaisuuksista, luontenvioista ja heimollisista *stigmaista*. Luontenvioihin kuuluvat muun muassa heikko tahto, ylivalta, luonnottomat intohimot ja epärehellisyys. Heimollisia *stimoja* ovat muun muassa rotu, kansallisuus ja uskonto.

Goffmanin (1963: 4) mukaan *stigma* sisältää näkyvyytensä perusteella kaksi puolta: *häpeän* (*discredit*) ja *mahdollisen häpeän* (*discreditable*). *Häpeästigmaa* kantavat oletetaan, että heidän *stigmansa* näkyvyyden vuoksi kaikki tietävät siitä. *Mahdollisen häpeän stigmaa* kantavat puolestaan uskovat, ettei heidän *stigmaansa* välttämättä tiedosteta eikä se ole muiden havaittavissa. Page (1984: 5) on laatinut tästä *stigman* kaksijakoisuudesta alla olevan taulukon, jossa hän havainnollistaa asiaa esimerkein.

Taulukko 2. Stigman ilmenemistavat (Page 1984: 5).

Stigman tyypit	Häpeä	Mahdollinen häpeä
1. Fyysinen	Pyörätuolipotilas	Nainen, jonka rinta on poistettu
2. Käytökseen liittyvä	Tunnettu rikollinen	Homous
3. Heimollinen stigma	Neekeri	Juutalainen

Stigmat voivat olla myös tilannesidonnaisia. Esimerkiksi pyörätuolipotilaan poikkeavuutta ei huomaa, jos hän istuu konttoripöydän ääressä (Page 1984: 5). Afrikassa tumma iho ei ole millään tavalla poikkeava piirre ja tuskin siis *stigma*. Sen sijaan juutalaisuus voi tulla hyvinkin julki ulkomuodon perusteella, koska siitä on olemassa tietty yleinen käsitys. Juutalaisen ulkonäkö ei ole kuitenkaan useimmissa kulttuureissa sisältöään yhtä tyhjentävä kuin tummaihoisen, mikä tekee siitä *mahdollisen stigman*.

Falk (2001: 11) pohtii *stigman* olemusta sen alkuperän kautta. Hän puhuu *olemassaolevasta* (*existencial*) ja *ansaitusta* (*achieved*) *stigmasta*. *Olemassaoleville stigmoille stigman* kantaja ei mahda mitään; hän ei ole hankkinut *stigmaa* itselleen omalla toiminnallaan. Tällaisina Falk näkee muun muassa mielisairauden, homouden, äärimmäisen ylipainoisuuden, fyysisen tai henkisen kehittymättömyyden ja vanhuuden. *Ansaittuja stigmoja* ovat muun muassa merkittävät saavutukset, kodittomuus, prostituutio, rikollisuus ja maahanmuutto. Näissä tapauksissa *stigma* ansaitaan jollakin teolla. Falkin jaottelu ei ole kuitenkaan mielestäni vedenpitävä, koska esimerkiksi ylipainoisuus voi olla huonon elämäntapojen seuraus eli siis *ansaittu stigma* ja kodittomuus *olemassaoleva stigma*, esimerkiksi kodittomien lasten tapauksessa. Näin ollen Pagen (1984: 5) esittämä näke-

mys *stigma*jen tilannesidonaisuudesta tuntuu perustellulta, eikä jakoa *olemassaoleviin* ja *ansaittuihin stigma*ihin voi tehdä ilman tarkempaa perehtymistä *stigma*man luonteeseen.

Jones, Farina, Hastorf, Markus, Miller & Scott (1984: 24) esittelevät *stigma*man ulottuvuudet ja niihin liittyen kuusi erilaista kategoriaa, joita ovat salattavuus, kehitys, häiritsevyys, esteettiset ominaisuudet, alkuperä tai vaara. Olen koonnut nämä ulottuvuudet selkeyden vuoksi seuraavalle sivulle taulukkoon 3. Ulottuvuudet toimivat suhteessa toisiinsa (Jones et al.: 1986: 37). *Stigma*sta voi tulla esimerkiksi ajan myötä helpommin salattava tai se voi jopa kadota kokonaan; esimerkiksi arvet parantuvat ajan kuluessa (emt: 36). Toisaalta aika voi tehdä *stigma*sta häiritsevemmän ja hankalasti salattavan, kuten käy esimerkiksi ihmisen vanhentuessa.

Erityisen merkittäviä ulottuvuudet ovat sosiaalisen kanssakäymisen kannalta. Salattavuus tekee kanssakäymisestä helpompaa, koska *stigma*man kantaja tuntee olonsa turvallisiksi. Salaamalla poikkeavuutensa hän voi välttää epämukavat tilanteet, joihin *stigma*man tunnistaminen saattaisi johtaa (emt: 29). *Stigma*man kantajan tuntemukset eivät ole kuitenkaan niin yksioikoisia. Salaaminen ei saata riittää poistamaan *stigma*man kantajan pelkoa paljastumisesta tai hänen kokemaansa häpeää. Jos *stigma* todennäköisesti katoaa ajan myötä, se voi jo lähtökohtaisesti lisätä muiden myönteisiä tunteita *stigma*man kantajaa kohtaan (Jones et al. 1984: 36). Käytännössä *stigma*man kantajan kanssa toimivat ihmiset eivät pidä poikkeavuutta niin pahana asiana, jos on odotettavissa, että hänestä vielä joskus tulee normaali. Jos *stigma* on vastenmielinen tai vaarallinen, kuten tarttuva tauti, se on myös erittäin häiritsevä (emt: 46). Vastaavasti mitä häiritsevämpi *stigma* on sitä epämieluisammaksi se tekee sosiaalisen kontaktin *stigmatoidun* kanssa (emt: 46).

Taulukko 3. Stigman kuusi ulottuvuutta (Jones et al. 1984: 24).

Ulottuvuuden nimi	Selitys
Salattavuus	Onko piirre piilevä vai ilmeinen? Voiko näkyvyyttä kontrolloida?
Kehitys	Muuttuuko tila ajan mittaan odotettavasti? Mikä voi olla äärimmäinen lopputulos?
Häiritsevyys	Rajoittaako se vuorovaikutusta ja kommunikaatiota?
Esteettiset ominaisuudet	Tekeekö piirre kantajastaan vastenmielisen, ruman tai järkyttävän?
Alkuperä	Millä tavalla piirre sai alkunsa? Onko joku vastuussa sen syntymisestä ja mitä hän yritti tehdä?
Vaara	Minkälaista vaaraa piirre voi aiheuttaa, ja kuinka odotettavia ja vakavia seuraukset voivat olla?

Stigman alkuperä on keskeinen tekijä siinä, kuinka *stigman* kantajaa kohdellaan ja kuinka häneen suhtaudutaan (Jones et al. 1984: 56). Käytännössä sillä on merkitystä, mikä on *stigmatisoidun* oma vastuu *stigman* saamisessa. Yleisten havaintojen mukaan *stigmatisoitua* kohdellaan sitä paremmin mitä vähemmän häntä voidaan tuomita *stigman* syntymisestä (emt: 57). Falk (2001: 11) puhui edellä *stigman* alkuperään liittyen olemassaolevasta ja ansaitusta *stigmasta*. Useimmiten juuri *ansaitut stigmat* herättävät negatiivisia tunteita, koska tietyt *stigmat* (rikollisuus ja alkoholismi) nähdään automaattisesti *stigmatisoidun* syynä (Jones et al. 1984: 57). Lyhytkasvuisuuteen ja rumuuteen voidaan suhtautua ymmärtäväisemmin (emt: 57), koska ne ovat olemassaolevia tiloja.

3.3 Stigmatisaatio

Stigmatisaatio tarkoittaa yhtäältä *stigman* huomaamista ja sen paheksumista, toisaalta *stigman* saamista (esim. Dovidio, Major & Crocker 2000: 1). Se on siis prosessi, jonka seurauksena *stigman* kantaja pilaantuu sosiaalisesti. *Stigmaa* kantamattomat ”normaalit” ihmiset ajattelevat, ettei *stigman* kantaja ole täysin inhimillinen (Goffman 1963: 15). Tämän vuoksi he saattavat tahattomasti syrjiä *stigman* kantajaa. Vaikka *stigmatisaatio* sisältää yleensä kielteisiä tunteita, ne sekoittuvat monesti myös sympatiaan ja haluun hoivata (Jones et al.: 1984: 8–9). Tunteiden laatu riippuu paljolti edellisessä luvussa puhutusta *stigman* kantajan vastuusta *stigmansa* syntymiseen.

Stigmatisaatio-prosessin yhteydessä *stigmatisoija* epäinhimillistä *stigman* kantajan ja asettaa hänet stereotyyppiseen luokkaan (Dovidio, Major & Crocker 2000: 1). *Stigmatisoija* voi myös kokea uhkaa ja aiheita paheksuntaan (emt: 1). Toisin sanoen *stigma* nähdään niin merkittävänä, että sen perusteella ihminen jossakin määrin riisutaan ihmisarvoisesta asemastaan. Hänestä tulee jonkin vajavaisuutensa takia uhkaava ja epäkelvo, minkä vuoksi hän ei enää nauti täyttä hyväksyntää. Muiden silmissä esimerkiksi sokea asianajaja ei voi koskaan olla vain asianajaja, vaan hän on aina sokea asianajaja (Jones, Farina, Hastorf, Markus, Miller & Scott 1984: 157). *Stigman* kantaja voi olla tietämätön siitä, että hän on *stigmatisaation* uhri (emt: 30). Tällainen tapaus voi tulla kysymykseen esimerkiksi täydessä bussissa, jossa vierustoveri havaitsee kanssaihmissen, joka haisee erittäin pahalta. Pahaa hajua erittävä henkilö ei välttämättä edes tiedosta ongelmaansa, mutta vierustoveri muodostaa hänestä hajun perusteella alentuneen käsityksen.

Stigmatisaatio edellyttää sekä *luokittelua* (categorization) että *stereotypisointia* (stereotyping) (Jones et al. 1984: 155). *Stereotypia* voidaan määritellä liiallisesti yleistetyksi, suurilta osin vääriin uskomuksiin pohjautuvaksi käsitykseksi tietyn sosiaalisen ryhmän edustajasta (emt: 155). Usein, joskaan eivät aina, nämä käsitykset ovat sävyiltään kielteisiä. Negatiivisia *stereotypioita* ovat muun muassa käsitykset, joiden mukaan naiset ovat huonoja matematiikassa ja vanhuksat heikkomuistisia (Crocker & Quinn 2000: 166). *Stereotypisointi* tarkoittaa käytännössä sitä, että tietty piirre yleistetään koskemaan tiettyä ryhmää ja siihen ryhmään kuuluvan henkilön ajatellaan automaattisesti olevan piirteen kaltainen. Esimerkkinä: kaikki romanit ovat varkaita. Leif on romani, joten hänkin on varas.

Luokittelu ja *stereotypisointi* aiheutuvat ihmisen tarpeesta jäsentää ja yksinkertaistaa sosiaalisen ja fyysisen maailman monimutkaisia piirteitä (Jones et al. 1984: 155). Luokittelun avulla asiat niputetaan samaan kategoriaan, jolloin niistä tulee helpommin käsiteltäviä. *Luokittelu* edeltää usein *stereotypian* luomista, koska yksilöistä voi muodostaa *stereotyyppisiä* käsityksiä vain jonkin luokan osana (emt: 156). *Stigmaakaan* ei käytännössä voi syntyä, ennen kuin on olemassa jokin *stereotyyppinen* luokka, jonka

avulla *stigman* merkityksen voi hahmottaa. Henkilö pitää voida asettaa johonkin ryhmään, oli hän sitten lihava, rikollinen tai epäluotettava.

Stigmatisaatio ei ole itsestäänselvyys, jonka jokin poikkeavuus aiheuttaa automaattisesti. Jones, Farina, Hastorf, Markus, Miller & Scott (1984: 8–9) näkevät poikkeavuuden tunnistamisen *stigmatisaatiota* edeltävänä prosessina. Poikkeavuudesta he käyttävät yleistä käsitettä *merkki*, jolla he tarkoittavat potentiaalista *stigmaa*. *Merkki* voi olla *stigman* tavoin esimerkiksi mielisairaus. Kun toinen henkilö tunnistaa toisen mielisairauden, hän *merkitsee* mielisairaahan. *Stigmatisaatiosta* on kuitenkin kysymys vasta siinä vaiheessa, jos *merkin* tunnistaja tunnistamisen seurauksena korjaa käsityksiään mielisairaasta ja alkaa pitää häntä arvaamattomana ja uhkaavana. Jos *merkin* tunnistaminen ei aiheuta muutoksia heidän suhteessaan, *stigmatisaatiota* ei tapahdu.

Koska *stigmatisaatio* pohjautuu yleisiin ja toisinaan huteriinkin käsityksiin, *stigman* voi saada myös väärin syytösten perusteella. Falk (2001: 22) viittaa *tilannekohtaisella poikkeavuudella* siihen, että käsitys henkilön poikkeavuudesta muodostetaan hänen tekonsa perusteella, jonka vuoksi hän saa *ansaitun stigman*. Henkilöä ei voi kuitenkaan leimata, ellei hänen tekonsa tule jotakin kautta julki. *Yhteiskunnallinen poikkeavuus* (emt: 22) viittaa puolestaan *olemassaolevaan stigmaan*: henkilö on poikkeava suhteessa niihin käsityksiin, jotka suurin osa yhteiskunnasta kokee ”normaalina”. Yhteiskunnallinen *stigma* määrittelee tavallaan itse itsensä. Se on tarra, joka odottaa kiinnittämistä. Yksilöä ei *stigmatoida* hänen tekojensa perusteella, vaan koska hän näyttää sopivan *stigman* määrittelemään luokkaan. Jotakin henkilöä voidaan esimerkiksi pitää homoseksuaalina, vaikka hänen vakaumuksestaan ei olisi minkäänlaista näyttöä. Hän edustaa muiden silmissä tiettyä stereotypiaa, aivan kuten ”Leif” edellä esittämässäni esimerkissä romaneista.

Yhteiskunnallisen poikkeavuuden pohjalta tehty *stigmatisaatio* ei siis vaadi tilannekohtaisen poikkeavuuden tavoin todellisia todisteita. Väärin syytösten perusteella leimatua henkilöä saatetaan kuitenkin kohdella täysin samalla tavalla kuin perustellusti *stigmaansa* kantavaa henkilöä, mikä puolestaan johtaa perusteettomaan syyllistämiseen (Falk 2001: 22). Pagen (1984: 4) mukaan kaikki poikkeavuudet eivät kuitenkaan aiheuta

stigmatisaatiota. Esimerkiksi lapsille tyypillisiä aktiviteetteja harrastava aikuinen voidaan kokea outona, mutta häntä ei todennäköisesti leimata, ellei poikkeava taipumus johdu jostakin yleisesti tunnustetusta *stigmasta*, kuten mielisairaudesta. Tässä suhteessa pitää siis tehdä ero oudoksunnan ja *stigmatisaation* välillä. *Stigmatisaatio* tuo mukanaan voimakkaamman leiman.

4 ILTA-SANOMAT STIGMATISOIJANA

Tässä luvussa toteutan varsinaisen analyysin ja tutkin, ovatko Ilta-Sanomien uutisjutut luonteeltaan *stigmatisoivia*. Aluksi pelkistän tutkimusaineistoni ja siihen sisältyvät kielelliset ilmaisut. Karsin siis aineistostani epäolennaisen tiedon pois ja teen ilmaisuista yksinkertaisesti käsiteltäviä. Tämän perusteella etenen merkityskokonaisuuksien muodostamiseen ja tematisoimiseen, eli muodostan yhteenkuuluville ilmaisuille omat kategoriat. Sen jälkeen tarkastelen kutakin merkityskokonaisuutta omana ryhmänään. Lopuksi vertaan merkityskokonaisuuksia *stigmatisaation* teoriaan ja pohdin, onko Ilta-Sanomien uutisointi *stigmatisoivaa*.

4.1 Tutkimusaineiston ja ilmaisujen pelkistäminen

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, onko tapausesimerkkiäni koskeva Ilta-Sanomien uutisointi *stigmatisoivaa*. Tämän vuoksi tutkimusaineistoni koostuu Harri Jaskarin tapaukseen liittyvistä uutisjutuista ja niiden sisältämistä kielellisistä ilmaisuista. Aineistoa rajatessani olen ottanut mukaan ilmaisut, jotka ovat luonteeltaan negatiivisia. Olen siis valinnut ilmaisut, jotka kohdistavat huomion johonkin potentiaalisena *stigma* pidettävään piirteeseen, paheksuvat sitä, epäinhimillistävät tahon, jonka potentiaalisesta *stigmasta* on kysymys tai asettavat sen stereotyyppiseen luokkaan. Näistä ilmaisuista olen poiminut niiden sisältämän ja tutkimuskysymyksen kannalta olennaisen ajatuskonaisuuden. Olen huomioinut kaikki jutuissa esitetyt osapuolet, joihin *stigmatisointi* mahdollisesti ulottuu. Tässä tapauksessa ne ovat Harri Jaskari, Eva Roosmaa ja Kansallinen Kokoomus. Tutkimusaineistooni olen sisällyttänyt esimerkiksi ilmaisut 1, 2 ja 3:

- 1) Jaskari esitteli naisen ”Eva Roosmaana”, vaikka kyseessä on peitenimi.
- 2) ”Eva” on tallinalainen nainen.
- 3) Jaskarin asuntoon on kulkenut useita naisia.

Ensimmäisen ilmaisun olen hyväksynyt aineistooni, koska sillä osoitetaan, että Jaskari on tietoisesti valehdellut. Toinen ilmaisu puolestaan asettaa ”Evan” alkuperän arvelutta-

vaan valoon, koska se esitetään paritusepäilyjen yhteydessä. Ilmaisun voi ymmärtää vihjauksena stereotypiaan, jonka mukaan kaikki virolaiset naiset ovat prostituoituja. Kolmas ilmaisu puolestaan kyseenalaistaa Jaskarin naisasioita koskevan moraalin, koska se on itse tapauksen uutisoinnin kannalta epäolennainen havainto. Ilmaisujen valinnassa olennaista on siis asiayhteys, jossa niitä käytetään. Aineistoni ulkopuolelle olen jättänyt ilmaisut, jotka eivät kohdistu kehenkään tai ovat luonteeltaan neutraaleja. Tällaisia ovat esimerkiksi ilmaisut 4 ja 5:

- 4) Sakkotuomion vuoksi kansanedustajaa ei voida erottaa.
- 5) Uusia uhkauksia ei enää tullut, mutta nainen oli peloissaan vielä pitkään.

Ilmaisu 4 kertoo ainoastaan vallitsevasta asiantilasta. Se liittyy Harri Jaskariin, mutta ei ota kantaa mihinkään hänen negatiiviseen piirteeseensä. Ilmaisu 5 puolestaan selvittää tapahtumien kulkua. Valikoinnin jälkeen olen pelkistänyt ilmaisut, jotta niiden käsitteleminen ja merkityskokonaisuuksien muodostaminen olisi selkeää. Tämän olen tehnyt karsimalla ilmaisuista epäolennaisen tiedon pois ja tiivistämällä niiden sisältämän keskeisen ajatuskokonaisuuden.

- 6) Viime vuonna Harri Jaskari jäi kiinni 22 km/t:n ylinopeudesta kahdeksankymppin alueella. Hän ajoi kokoomuksen nimissä liisattua Ford Mondeota.
- 7) Jaskari jäi kiinni ylinopeudesta ajaessaan kokoomuksen nimissä liisattua autoa.

Kohdassa kuusi on alkuperäinen, lehdestä otettu kokonaisuus, joka sisältää kaksi lausetta. Kohdassa seitsemän olen pelkistänyt lauseet yhdeksi ilmaisuksi poimimalla kahden lauseen välittämän ydinajatuksen. Ilta-Sanomat käyttää myös usein luonteeltaan spekuloiivia kysymysotsikoita. Kysymykset olen pelkistänyt seuraavalla tavalla:

- 8) Tiesikö ja hyötyikö Jaskari?
- 9) Jaskari saattoi tietää ja hyötyä.

Kysymys kohdassa 8 sisältää vihjauksen sekä puolesta että vastaan, mutta tässä tapauksessa olen nähnyt sen negatiivisena vihjauksena, jota on käytetty, kun kysyttävästä asiasta ei ole täyttä varmuutta. Se on tapa kiertää varsinainen kannanotto. Sen vuoksi olen pelkistänyt kysymyksen kohdassa 9 esitetyllä tavalla. Osa ilmaisuista on jo lähtökohtaisesti niin tiiviissä muodossa, että ne esiintyvät alkuperäisessä ulkoasussaan.

4.2 Merkityskokonaisuuksien muodostaminen ja tematisointi

Ilmaisuuden valikoinnin ja pelkistämisen jälkeen olen tutkinut sitä, mitä asioita niissä paheksutaan, mihin poikkeavuuksiin ja *stigma*ina nähtäviin piirteisiin niillä viitataan ja kuka osapuolista on kulloinkin viittauksen kohteena. Kun otetaan huomioon kaikki kolme osapuolta, olen havainnut ilmaisuuden jakautuvan kuuteen luokkaan sen mukaan, mitä ne kertovat jostakin osapuolesta. Kaikki luokat eivät kuitenkaan kosketa kaikkia osapuolia. Kaikkiaan ilmaisuja on valikoitunut mukaan 81 kappaletta.

Ilmaisuista kymmenen viittaa Harri Jaskarin rikollisuuteen. Nämä ilmaisut ottavat ilmiänsä tai asiayhteyden vuoksi jollakin tavalla kantaa siihen, että Jaskaria olisi syytä pitää lainrikkojana. Jaskarin väkivaltaisuuteen ja hänen puheidensa valheellisuuteen viittaa seitsemän ilmaisua kumpaankin. Jaskarin arveluttavina pidettäviin seksuaalisiin taipumuksiin ja kevytkenkäisyyteen viittaa kuusi ilmaisua. Edellisten ryhmien lisäksi ilmaisut viittaavat etenkin kokoomuksen kohdalla tyhmyyteen ja Eva Roosmaan tapauksessa hänen kansallisuuteensa. Kansallisuuden mainitseminen ei sinänsä ole negatiivinen teko, mutta jos sitä korostetaan jatkuvasti, on syytä epäillä mainitsemisen taustalta löytyviä syitä. Tässä tapauksessa olen nähnyt Eva Roosmaan virolaisuuden piirteitä, joka esiintyy uutisjutuissa kielteisessä valossa.

Havaintojeni perusteella olen muodostanut kuusi merkityskokonaisuutta, joista kukin on johonkin uutisoinnin osapuoleen kytkeytyvä negatiivinen piirre, eli potentiaalinen *stigma*. Merkityskokonaisuudet olen tematisoinut seuraavalla tavalla: 1) Rikollisuus, 2) Väkivaltaisuus, 3) Epäluotettavuus, 4) Tyhmyys, 5) Riettaus ja 6) Kansallisuus. Tematisoidut merkityskokonaisuudet ja niihin kuuluvien ilmaisuuden kappalemääräisen jakau-

tumisen osapuolten kesken olen esitellyt taulukossa 4. Jokainen merkityskokonaisuus ei koske jokaista osapuolta. Sen sijaan yhteen merkityskokonaisuuteen liittyvä ilmaisu voi viitata kahteenkin osapuoleen.

Taulukko 4. Tematisoidut merkityskokonaisuudet ja ilmaisujen lukumäärä.

Merkityskokonaisuus	Harri Jaskari	Kokoomus	Eva Roosmaa
Rikollisuus	10	7	2
Väkivaltaisuus	8	-	2
Epäluotettavuus	7	9	9
Tyhmyys	2	4	-
Riettaus	6	2	4
Kansallisuus	-	-	15

Taulukossa 4 esitetty ilmaisujen kappalemääräinen jakautuminen toimii perusteena kunkin merkityskokonaisuuden olemassaololle. Se kertoo myös hyvin siitä, mitä asioita uutisoinnissa kunkin osapuolen kohdalla korostetaan. Suhteessa uutisjuttujen määrään ilmaisujen lukumäärä voi vaikuttaa vähäiseltä. Tämä johtuu siitä, että olen ollut erittäin kriittinen valitessani ilmaisuja. Monissa jutuissa negatiivista vaikutelmaa tuetaan haastateltavien kommentteilla, mutta esimerkiksi nämä olen sulkenut kokonaan pois. Mukana ovat ainoastaan Ilta-Sanomien laatimat, luonteeltaan subjektiiviset ilmaisut, jotka olen nähnyt merkityksellisinä.

Täytyy myös muistaa, että tutkimusaineistoni koostuu uutisjutuista, joiden ei tulisi välittää lainkaan subjektiivisia tulkintoja. Siihen nähden ilmaisujen määrä on melko suuri. Taulukoissa 5, 6 ja 7 on esimerkkejä merkityskokonaisuuksien sisältämistä ilmaisuista jaoteltuina Harri Jaskarin, kokoomuksen ja Eva Roosmaan kesken.

Taulukko 5. Harri Jaskaria koskevia pelkistettyjä ilmaisuja.

Stigma	Pelkistetty ilmaisu
Rikollisuus	Poliisin asiakkaana toistamiseen lyhyen ajan sisällä. Jaskari saattoi tietää ja hyötyä.
Väkivaltaisuus	Eva on kertonut myös lääkärintodistuksista ja poliisin kotikäynneistä, jotka todistaisivat Jaskarin syyllisyyden puolesta. Jaskarin raivoisan suhteen salat.
Epäluotettavuus	Jaskari kiistää parituksen ja pahoinpitelyn, vaikka hän on rikkonut lakia aikaisemminkin. Miehet keskustelivat ulkona ja välillä ääni vaimeni kuiskaukseksi. Jaskari ja Eva ovat valehdelleet paikasta, jossa he tapasivat ensimmäisen kerran.
Riettaus	Jaskarin asuntoon on kulkenut useita naisia. Kokoomus-Jaskarin seksiskandaali. Tuttavat eivät usko Jaskarin syyllisyyteen, mutta ihmettelevät naiskuvioita.

Taulukko 6. Kokoomusta koskevia pelkistettyjä ilmaisuja.

Stigma	Pelkistetty ilmaisu
Rikollisuus	Kokoomus on maksanut kohuasunnon vuokran ja puolueen talospomo joutui kuulusteluihin. Kriisiajan puoluesihteeri salasi taustansa eikä kertonut puheenjohtajalle näpistystuomiostaan.
Epäluotettavuus	Katainen sai tiedon valehenkilöllisyydestä myöhässä, vaikka puoluetöimiston pieni piiri on tiennyt asiasta aiemmin. Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen tiesi Harri Jaskarin suhteen ongelmista, vaikka on aiemmin sanonut olleensa tietämätön.
Tyhmyys	Kokoomus bailaa taas Tallinnaan. Sitä paitsi kokoomuslaisia ei edes lasketa maihin.
Riettaus	Kinkku tarkoittaa kokoomuskielellä naista, kunkku on mies. Helmikuun vaaliristeilyä mainostetaan teemoilla, joista ei tule mieleen porvariston hillitty charmi.

Taulukko 7. Eva Roosmaata koskevia pelkistettyjä ilmaisuja.

Stigma	Pelkistetty ilmaisu
Rikollisuus	Eva on ollut läheinen tuttu kovan luokan talousrikollisen kanssa. Mafiavihjauksia, nimettömiä tappouhkauksia
Väkivaltaisuus	Harri Jaskari esitteli Taru Tujuselle verinaarmujaan kokoomusristeilyn jälkeen. Poliisia tarvittiin rauhoitteluun.
Epäluotettavuus	Evan elämästä ei osata kertoa, vaikka hän asui talossa pitkään. Naisystävä on valehdellut nimensä työpaikallaan liikuntakeskuksessa.
Riettaus	Herrojen ”Eva” Harri Jaskarin naisystävä on ollut kahden suomalaismiehen kanssa naimisissa ja hänellä on ollut suhteita myös lukuisten muiden miesten kanssa.
Kansallisuus	Virolaisnainen on esiintynyt Eva Roosmaa -nimellä. Vielä yllättävämpi oli virolainen tyttöystävä.

4.3 Merkityskokonaisuuksien tulkinta

Merkityskokonaisuuksien muodostamisessa ei ole olemassa yleispätevää sääntöä, joka oikein käytettynä itsestään tuottaisi viisaita ajatuksia (Tuomi & Sarajärvi 2002: 101–102). Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että analyysin tuloksena aineistosta voisi nostaa esille mitä vain tutkimusongelmat ja -tehtävät muistaen (emt: 102). Tutkijan tehtävänä on saada lukija uskomaan tutkimuksen luotettavuuteen (emt: 102). Tutkimuksen tekijän onkin tuotettava itse analyysinsä viisautta ja löydettävä teemat oman ymmärryksensä avulla (emt: 102). Merkityskokonaisuuksien jäsentämisessä olennaista on tutkijan oma intuitio, ja kokonaisuuksien syntyminen on seurausta huolellisesta perehtymisestä aineistoon (Laine 2001: 39). Edellä esitetyt merkityskokonaisuudet ovat muodostuneet oman tulkintani perusteella ja ne kuvastavat sitä tapaa, jolla olen ymmärtänyt ja jäsentänyt Ilta-Sanomien uutisaineistoa.

Merkityskokonaisuuksien tematisoinnin olen suorittanut sillä tavalla, että ne kuvastaisivat mahdollisimman hyvin sisältämiänsä ilmaisuja, eivätkä olisi päällekkäisiä toistensa kanssa. Esimerkiksi Väkivaltaisuuksien merkityskokonaisuuden voisi nähdä osana Rikollisuutta, mutta koska se on uutisaineistossa merkittävästi esillä myös omana luokkana, olen pitänyt tarpeellisenä erottaa nämä kaksi luokkaa toisistaan. Tässä tapauksessa Väkivaltaisuus voi tarkoittaa tekojen sijasta myös taipumusta, josta vihjaillaan. Muodostamani kuusi merkityskokonaisuutta kuvaavat mielestäni hyvin kattavasti niitä negatiivisia piirteitä, joihin Ilta-Sanomien uutisaineistossa viitataan. Ne ovat myös käyttökelpoisia, kun merkityskokonaisuuksia vertaillaan *stigmatisaation* teoriaan. Seuraavaksi arvioin kutakin merkityskokonaisuutta erikseen ja tarkastelen sitä, millä tavalla ne leimaavat Harri Jaskaria, Kansallista Kokoomusta tai Eva Roosmaata.

4.3.1 Rikollisuus

Merkityskokonaisuus Rikollisuus sisältää yhteensä 18 ilmaisuja, joista yksi liittyy sekä Harri Jaskariin että hänen puolueeseensa kokoomukseen. Jaskariin liittyviä ilmaisuja on kaikkiaan kymmenen, kokoomukseen seitsemän ja Eva Roosmaahan kaksi. Rikollisuutta koskevat ilmaisut ovat luonteeltaan varovaisia ja niissä asia kerrotaan vihjaillen. Tapa sopii Palmolahden näkemykseen journalistisista oikeudenkäynneistä, joissa kommentointia syytteen paikkansapitävyydestä vältellään (ks. s. 33). Kohdissa 1, 2 ja 3 on esimerkkejä kunkin osapuolen rikollisuuteen viittaavista ilmaisuista.

- 1) Poliisin asiakkaana toistamiseen lyhyen ajan sisällä. (Jaskari)
- 2) Kokoomus maksoi kohuasunnon vuokran, ja poliisi epäilee, että huoneistossa myytiin seksiä.
- 3) Eva on ollut läheinen tuttu kovan luokan talousrikollisen kanssa.

Jaskarin rikollisuuteen vihjaillaan joko suhteessa käsillä olevaan tapaukseen tai hänen lähimenneisyyteensä. Käytännössä kohdan 1 toteamus perustuu tosiasioihin: Jaskari on ollut poliisin kanssa tekemisissä kaksi kertaa lyhyen ajan sisällä. Kyseinen ilmaisu viittaa Jaskarin vuonna 2005 saamaan ylinopeussakkoon. On kuitenkin huomioitava, ettei näillä tapauksilla ole keskenään mitään tekemistä, mutta lauseessa ”poliisin asiak-

kaana toistamiseen lyhyen ajan sisällä” halutaan vihjata toisin. Ilmaisulla halutaan sanoa, että Jaskari on ollut aikaisemminkin vaikeuksissa, joten ei ole ihme, että hän on nytkin. Vanhojen rötösten esittäminen puhuu moraalittomuuden puolesta: Jaskari on rikoksenuusija. Toinen tapa viitata rikollisuuteen on korostaa, että Jaskari on ainoa epäilty, kuten kohdan 4 esimerkistä käy ilmi.

4) Naista ei epäillä mistään, mutta Jaskaria epäillään paritusrikoksesta.

Kokoomuksen tapauksessa rikollisuus merkitsee usein yhteyttä Jaskariin. Kohdan 2 esimerkki on tiistaina 17.10.2006 ilmestyneen lehden kannen pääotsikosta. Koska kokoomus on maksanut Jaskarin asunnon vuokran, näyttää kokoomuksen osallisuus vähintäänkin epäilyksen arvoiselta. Asunnossa on sentään saatettu myydä seksiä. Tässä ilmaisussa ei ole olennaista se, ettei kokoomus ole tiennyt mahdollisista laittomuuksista, mikä käy selville varsinaisen jutun leipätekstistä. Vastaavanlaisilla ilmaisuilla osoitetaan, että koska Jaskaria epäillään lain rikkomisesta, on kokoomustakin syytä epäillä, koska Jaskari on kokoomuksen entinen puoluesihteerin. Myös kokoomuksen tapauksessa vanhat asiat nostetaan nykyisessä asiayhteydessä uuteen merkitykseen, kuten esimerkiksi 5.

5) Kokoomuksen uusi puoluesihteerin salasi näpistelytuomionsa.

”Kriisiajan puoluesihteeriksi” palkattu Taru Tujunen on saanut pikkutuomion vuosia sitten tapahtuneesta näpistyksestä, mutta suhteessa kokoomuksen entisen puoluesihteerin rikosepäilyihin se on Ilta-Sanomien kannalta hyödyllinen tieto. Kaksi peräkkäistä puoluesihteerin on rikkonut lakia. Rikosten mittasuhteet eivät ole olennaisia, pelkkä rikollisuus riittää. Lisäksi Tujunen on salannut tuomionsa, mikä herättää kysymyksen siitä, tiedetäänkö edes puolueen sisällä, kuinka rikollisia edustajia sillä on. Aivan kuten Jaskari, Tujunen on osa, joka edustaa kokonaisuutta nimeltä kokoomus. Jos osat ovat rikollisia, voi kokonaisuuskin olla rikollinen. Tujusen tuomio olisi tuskin ollut näin suuri uutinen (kannen ylälaidassa kuvallinen vinkki, sivuilla 8–9 aukeaman kokoinen juttu), jos se olisi paljastunut joskus muulloin kuin kesken kiivaimman Jaskari-kohun.

Sipola (1998: 90–91) totesi edellä, että kun iltapäivälehdet dramatisoivat uutistaan, siitä tehdään tarina, josta lukija voi löytää hyvän ja pahan. Tässä tarinassa Eva Roosmaa ei ole varsinaisesti hyvä, mutta hän on ainakin jonkinlainen uhri. Se selittänee osaltaan, miksi Roosmaan rikollisuuteen viitataan huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi kokoomuksen. Toinen syy löytyy yksinkertaisesti siitä, ettei Roosmaata epäillä mistään. Hän on myös yksityishenkilö, toisin kuin kokoomus. Kokoomuksen rikolliseen luonteeseen on turvallisempaa vihjailla, koska se ei kohdistu suoraan kehenkään.

Roosmaassa arveluttavinta on hänen salaperäisyytensä ja menneisyytensä. Hänen lainkuuliaisuutensa kyseenalaistetaan vanhojen kontaktien varjolla. Vaikka Roosmaata ei epäillä mistään, hän on ollut läheinen tuttu ”kovan luokan” talousrikollisen kanssa, kuten kohdan 3 ilmaisu kertoo. Se herättää kysymyksen siitä, voiko kukaan tuntea kovan luokan talousrikollista olematta itse rikollinen? Jälleen kerran nämä kaksi tapausta eivät liity millään tavalla toisiinsa, mutta kun niistä puhutaan samassa asiayhteydessä, mielikuvien välille voi kehittyä aasinsilta.

4.3.2 Väkivaltaisuus

Merkityskokonaisuus Väkivaltaisuus liittyy ainoastaan Harri Jaskariin ja Eva Roosmaan, koska kokoomusta on hankala esittää väkivaltaisena. Väkivaltaisuuden vihjaavien ilmaisujen olemassaolo on ymmärrettävää, koska Jaskari-kohuun liittyy myös pahoinpitelyepäilyjä. Valikoituneista 81 ilmaisusta kahdeksan viittaa Harri Jaskarin väkivaltaisiin taipumuksiin ja kolme Roosmaan vastaaviin. Kohdissa 1 ja 2 on esimerkkejä näistä ilmaisuista.

- 1) Jaskarin raivoisan suhteen salat.
- 2) Harri Jaskari esitteli verinaarmujaan kokoomusristeilyn jälkeen.

Kohdassa 1 esitetty ilmaisu voisi viitata kumpaan tahansa osapuoleen, mutta ilman tarkempaa tietoa se kohdistuu erityisesti Jaskariin. Suhteen raivokkuus on ilmeisemmin Jaskarin syytä, koska hän on epäilty pahoinpitelystä. Jälkimmäinen ilmaisu puolestaan kääntää huomion voimakkaasti Roosmaahan, koska hän on aiheuttanut Jaskarin

esittelemät verinaarmut. Ilmaisuu näyttää neutraalilta toteamukselta, mutta syy miksi olen ottanut sen mukaan löytyy valikoinnista. Jaskarin Taru Tujuselle esittelemät verinaarmut voidaan rinnastaa todistusaineistoon, jonka kerääminen on ensisijaisesti poliisin tehtävä. Tässä tapauksessa Ilta-Sanomat on päättänyt ottaa sen mukaan uutisaineistonsa ja astuu tavallaan virkavallan rooliin. Ilmaisuu voi olla neutraali, mutta pelkkä sen mukanaolo tekee siitä osoittelevan.

Väkivaltaisuus jää uutisoinnin alkuvaiheessa todisteiden puuttuessa pitkälti spekuloinnin varaan. Vaikka suurin osa ilmaisuista viittaa Jaskarin väkivaltaisuuteen, viitataan välillä myös suhteen väkivaltaiseen ilmapiiriin, kuten esimerkeissä 3 ja 4.

- 3) Poliisia tarvittiin rauhoitteluun.
- 4) Tämän talon kattohuoneistosta on kuulunut jostakin syystä huutoa ja äänestä keskustelua.

Ilmaisuissa ei suoraan kohdisteta epäilyjä kumpaankaan, joten ne voi tulkita joko kumpaakin tai vain toista koskevaksi. Poliisi on myöntänyt käyneensä paikalla asunnossa, mutta ”rauhoittelu” perustuu Eva Roosmaan kommenttiin. Onkin mielenkiintoista, että Ilta-Sanomissa asia esitetään toteamuksena (otsikko ”Poliisia tarvittiin rauhoitteluun”), vaikka todellisuudessa se on vain rikostutkinnan toisen osapuolen, Roosmaan, näkemys asiasta. Lauseen totuusarvo perustuu siis Roosmaan luotettavuuteen, jonka Ilta-Sanomat itsekin asettaa erittäin kyseenalaiseksi. Myös suuri osa Jaskarin väkivaltaisuutta käsittelevistä ilmaisuista perustuu Roosmaan sanomisiin. Esimerkit 5 ja 6 havainnollistavat tätä.

- 5) "Juoksi perässä veitsen kanssa"
- 6) 7 päivää -lehden mukaan Harri hakkasi ”Evaa” kadulla.

Kohdassa 5 Ilta-Sanomat käyttää suoraa sitaattia, joka on Roosmaan väite Jaskarista. Vaikka oikeus näki tämän kertomuksen myöhemmin uskottavana, uutisoinnin tuossa vaiheessa siitä ei ollut tietoa. Kohdan 6 ilmaisussa Ilta-Sanomat nojaa toisen käden lähteeseen, kommenttiin, jonka Roosmaa on sanonut toiselle lehdelle.

4.3.3 Epäluotettavuus

Rikollisuudesta ja Väkivaltaisuudesta poiketen tämän merkityskokonaisuuden ilmaisut ottavat melko suorasti kantaa. Epäluotettavuus on myös ensimmäinen luokka, jonka ilmaisut kohdistuvat enimmäkseen kokoomukseen ja Eva Roosmaahan. Ilmiö on mielenkiintoinen, sillä samalla kun Ilta-Sanomat puntaroi todisteita Jaskaria vastaan, se kyseenalaistaa myös muiden osapuolten luotettavuuden. Epäluotettavuus ei ole yhtä raskauttava piirre kuin väkivaltaisuus tai rikollisuus, minkä vuoksi sitä kommentoidaan suoremmin. Jaskarin ja Roosmaan kohdalla suuri osa epäluotettavuuteen kuuluvista ilmaisuista käsittelee sitä, etteivät he ole kertoneet Eva Roosmaan oikeaa nimeä. Tähän viitataan kohtien 1, 2 ja 3 osoittamilla tavoilla:

- 1) Jaskari esitteli naisen ”Eva Roosmaana”, vaikka kyseessä on peitenimi.
- 2) Naisystävä sanoi nimensä olevan Eva, Jaskari lisäsi, että Roosmaa, vaikka se ei pidä paikkaansa.
- 3) Naisystävä on valehdellut nimensä työpaikallaan liikuntakeskuksessa.

Salanimen suhteen Jaskari ja Roosmaa esitetään melko samanarvoisessa asemassa, koska he kummatkin ovat olleet tietoisia siitä ja käyttäneet sitä. Monet ilmaisuista tekevätkin sekä Jaskarin että Roosmaan epäluotettaviksi samalla kertaa. Tämän lisäksi Jaskarin kohdalla vihjataan siihen, että hänellä voi olla rikostutkinnan suhteen jotakin salattavaa, tai että hän saattaa valehdella syyttömyydestään, koska on aikaisemmin saanut sakkotuomion, kuten kohdissa 4 ja 5:

- 4) Miehet keskustelivat ulkona ja välillä ääni vaimeni kuiskaukseksi
- 5) Jaskari kiistää parituksen ja pahoinpitelyn, vaikka hän on rikkonut lakia aikaisemminkin.

Kohdassa 4 esitetty ilmaisu on toimittajan tekemän havainto Helsingin Pasilan poliisitalon ulkopuolelta, jossa Jaskari on keskustellut tamperelaisen asianajajansa kera. Huomiolla ei ole mitään tekemistä sen kanssa, että Jaskari on saapunut poliisitalolle kuulusteluihin, mutta ”äänen vaimeneminen kuiskaukseksi” kieli siitä, että miehet ovat

keskustelleet jostakin arkaluontoisesta asiasta. Kuten yleisesti ajatellaan, supatteleamalla vaihdetaan salaisuuksia. Jälkimmäinen ilmaisu on samantyylinen kuin aiemmin esillä ollut Taru Tujusen näpistystuomio: vakavuusasteeltaan pieni rikkomus nostetaan suurellisesti esille suuremman rikostutkinnan yhteydessä. Jaskarin aikaisempi ”rikollisuus” tekee hänestä epäkelvon kiistämään syyllisyyttään ja jos hän niin tekee, hän saattaa valehdella.

Nimiasian lisäksi Roosmaan epäluotettavuutta korostetaan jälleen suhteessa hänen tuntemattomaan menneisyyteensä. Roosmaata ei epäillä rikoksista, mutta hänen tuntemattomuutensa on uhka. Myös esillä olevat prostituutioepäilyt horjuttavat hänen luotettavuuttaan.

- 6) Evan elämästä ei osata kertoa, vaikka hän asui talossa pitkään.
- 7) Eva Poseeraa talousrikollisen kanssa, vaikka hän on ollut naimisissa suomalaisen keski-ikäisen valtion virkamiehen kanssa.

Ilta-Sanomien toimittaja on käynyt Tallinnassa selvittämässä Roosmaan menneisyyttä. Roosmaan naapurit eivät ole osanneet kertoa Evan elämästä juuri mitään, vaikka hän on asunut talossa pitkään. Kohdan 6 ilmaisu haluaa esittää nämä kaksi asiaa periaatteessa mahdottomana yhtälönä. Naapureiden pitäisi tietää pitkäaikaisen asukkaan elämästä jostakin, ellei tämä ole varta vasten salannut tekemisiään. Kohdan 7 ilmaisu kyseenalaistaa Roosmaan suhtautumisen perinteikkääseen ja vakavaan instituutioon, avioliittoon. Roosmaalla on ollut perusturvallinen aviopuoliso, joka on keski-ikäinen, ei siis riehakas nuorukainen, ja valtion virkamies, toisin sanoen väritön, mutta luotettava. Näin hyvistä olosuhteista huolimatta hän on esiintynyt talousrikollisen kanssa. Avioliittoa ja Roosmaan näennäisen haihattelevaa suhtautumista siihen käytetään kohdan 7 ilmaisussa luotettavuuden mittarina.

Kokoomuksen epäluotettavuuteen viittaavat ilmaisut eroavat merkittävästi edellisistä esimerkeistä. Useimmat niistä kohdistuvat siihen, että konservatiivinen ja perhekeskeinen puolue kääntää vaikeuksien edessä selkensä omalle ”perheenjäsenelleen” Harri Jas-

karille. Tuskin mikään voi olla suurempi epäluotettavuuden merkki kuin täydellinen ta-
kinkääntäminen, kuten käy ilmi kohdista 8, 9 ja 10:

- 8) Kokoomus teki puheenjohtajansa Jyrki Kataisen johdolla eilen ripeän irti-
toton rikoksista epäilyistä entisestä puoluesihteeristään Harri Jaskarista.
- 9) Jaskarin asettamista edes syytteeseen siis vielä harkitaan, mutta kokoomus
ehdi vetää kohusta omat johtopäätöksensä.
- 10) Kokoomuksessa vähän puolustajia

Yhtäältä Ilta-Sanomat kampanjoi Jaskaria vastaan kertomalla vanhoista sakoista ja
muista välikohtauksista. Toisaalta se näyttäisi olevan Jaskarin puolella paheksumalla
kokoomuksen ”ripeää irtiottoa”. Erityisen mielenkiintoinen on tapa, jolla kokoomuksen
epäluotettavuutta korostetaan kohdan 9 ilmaisussa: ”Jaskarin asettamista *edes* syyttee-
seen *siis* vielä harkitaan”. Kariikoiden korostussanat *edes* ja *siis* saavat ilmaisun vai-
kuttamaan jopa lukijan ymmärrystä aliarvioivalta. Vaikka mikään ei ole varmaa, ko-
koomus on jo kääntänyt selkensä. Toinen tapa korostaa kokoomuksen roolia valehteli-
jana on vedota niin puoleen sisällä tapahtuvaan kuin sen ulkopuolelle ulottuvaan tieto-
jen pimittämiseen.

- 11) Kokoomus on pysynyt rikosepäilyistä vaiti, vaikka ne on tiedetty jo elokuun
lopulla.
- 12) Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen tiesi Harri Jaskarin suhteen on-
gelmista, vaikka on aiemmin sanonut olleensa tietämätön.
- 13) Katainen sai tiedon valehenkilöllisyydestä myöhässä, vaikka puoluetoimis-
ton pieni piiri on tiennyt asiasta aiemmin.

Kokoomus (ei siis ketkään tietyt henkilöt, vaan koko puolue) ei ole kertonut tiedoistaan
lähes puoleentoista kuukauteen (tapaus tuli julki 13.10.2006). Puolueen puheenjohtaja ei
ole kertonut, että hän on sittenkin tiennyt suhteen ongelmista, ja hän itse on saanut tie-
don Roosmaan valehenkilöllisyydestä myöhässä, vaikka osa puolueväestä on sen jo
tiennyt. Kokoomuksessa on siis näiden ilmaisujen perusteella paljon epäselvyyksiä tie-

donkulussa. Yhtäältä kokoomus on epäluotettava suhteessa muuhun maailmaan, toisaalta kokoomuksen jäsenet ovat epäluotettavia toisilleen.

4.3.4 Tyhmyys

Tässä merkityskokonaisuudessa on kaikkein vähiten ilmaisia. Pidän Tyhmyyttä kuitenkin merkityksellisenä luokkana, koska siihen kuuluvat ilmaiset liittyvät ainoastaan Harri Jaskariin ja kokoomukseen. Jaskarin ja kokoomuksen kannalta tyhmyys on negatiivinen piirre, koska kysymys on yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttavista tahoista. Tyhmyys tekee niistä kykenemättömiä tehtäviensä hoitamiseen. Tyhmyyttä korostetaan kohtien 1, 2 ja 3 osoittamilla tavoilla.

- 1) Kokoomuksen entinen puoluesihteerin Harri Jaskari on lirissä hänen piiriensä näkökulmasta pikkurahan takia.
- 2) Kokoomus bailaa taas Tallinnaan.
- 3) Sitä paitsi kokoomuslaisia ei edes lasketa maihin.

Kohdan 1 ilmaisu viittaa toisaalta myös ahneuteen, mutta mielestäni tyhmyys kuvastaa sitä tässä tapauksessa paremmin. Tyhmyyttä korostetaan mainitsemalla, että kysymyksessä on pikkuraha suhteessa Jaskarin ”piireihin”. Uutisoinnin mukaan Jaskari on ottanut typerän riskin velkomalla eroottisten palvelujen avulla Roosmaalta 1000:ta euroa. Ilman tuota tekoa hän ei ehkä olisi minkäänlaisissa vaikeuksissa. Kokoomuksen huoleton Tallinnan-risteily herättää kysymyksen, eikö puolue ole oppinut mitään. Kokoomus bailaa taas Tallinnaan, vaikka Tallinnasta nykyisetkin vaikeudet ovat lähtöisin. Puolueen jäsenten arvostelukyvyn puutetta korostetaan toteamalla, ettei kokoomuslaisia *sitä paitsi lasketa* maihin. Kokoomuslaiset tarvitsevat siis holhousa, jotteivät joutuisi vaikeuksiin. Vaikutelma kaitsemisen tarpeesta tekee kokoomuslaisista infantiileja.

4.3.5 Riettaus

Riettauteen viittaavien ilmaisujen mukanaolo on perusteltua, koska Harri Jaskarin tapaukseen liittyy myös paritusepäilyjä. Jaskarin ja Roosmaan tapauksessa ne kytkeytyvät

läheisesti nimenomaan prostituutioon. Jaskarin riettauteen viitataan arveluttavan naisseuran kautta, kun taas Roosmaata pidetään suuremmin ”palvelujen tarjoajana”.

- 1) Tuttavat eivät usko Jaskarin syyllisyyteen, mutta ihmettelevät naiskuvioita.
- 2) Jaskarin asuntoon on kulkenut useita naisia.
- 3) Herrojen ”Eva”.
- 4) Harri Jaskarin naisystävä on ollut kahden suomalaismiehen kanssa naimisissa ja hänellä on ollut suhteita myös lukuisten muiden miesten kanssa.

Jaskarin tuttavat eivät usko hänen syyllisyyteensä, mutta ihmettelevät kuitenkin naiskuvioita. Vaikka Jaskari siis ei olisi syyllinen, hän voi olla rietas jopa tuttaviansakin mielestä. Ainakin jollakin tavalla Jaskaria on syytä pitää arveluttavana. Koska Jaskarin asunnossa epäillään myytäneen eroottisia palveluja, asuntoon kulkeneiden useiden naisten motiivi näyttää kyseenalaiselta. Onko Jaskari pyörittänyt kokonaista bordellia vai ovatko naiset käyneet viihdyttämässä häntä henkilökohtaisesti? Kummassakin tapauksessa Jaskari näyttää moraalittomalta. Tulkinta tavallisista vierailijoista tuntuu tässä asiayhteydessä melko kaukaiselta.

Roosmaa puolestaan näyttäytyy kohtien 3 ja 4 ilmaisuisissa vähintään kevytkenkäiseltä. Ilmaisuihin ”Herrojen Eva” viittaa lähes samannimiseen suomalaiseen elokuvaan, jossa naispäähenkilöllä on lukuisia miesystäviä. Kulttuurillemme on ominaista, että mitä useampia suhteita naisella on ollut sitä porttomaisempana häntä pidetään. Tässä tapauksessa Roosmaa on ollut muiden suhteiden lisäksi naimisissa kahteen otteeseen. Yksikin avioero voi antaa naiselle voimakkaan leiman.

Jaskarin naissuhteiden myötä myös kokoomuksen moraalit kyseenalaistetaan. Jaskari on rikosepäilyjen mukaan hyötynyt Roosmaan seksipalveluista, eli kyseessä on patriarkaalinen asetelma, miehinen valta-asema. Kohdassa 5 esitetyn ilmaisun mukaan sama asetelma halutaan heijastaa myös kokoomuksen arvomaailmaan. Kokoomus on konservatiivipuolue ja konservatiivisuuteen liittyy monesti myös patriarkalaisuus. Tämä antaa asetelmalle hyvät lähtökohdat.

- 5) Kinkku tarkoittaa kokoomuskielellä naista, kunkku on mies.

Kohdan 5 ilmaisu liittyy kokoomuksen Tallinnan-risteilyyn, jonka aikana valitaan perinteisesti karaokekunkku ja -kinkku, joten osa ilmaisusta on kokoomuksen omaa keksintöä. Olennaista ilmaisussa on kuitenkin sanapari *kokoomuskielellä*. Se ikään kuin erottaa kokoomuksen muusta yhteiskunnasta. Kinkku on huomattavasti kunkkua halveksivampi termi, ja kun kinkku on kokoomuskielellä nainen, syntyy vaikutelma koko puolueen kannattamasta omasta yhteiskuntajärjestyksestä, joka ei vaikuta kovin tasavertoiselta. Ilmaisun perusteella voisi kuvitella, että Jaskari on saattanut omaksua riettautensa puolueeltaan.

4.3.6 Kansallisuus

Tämä merkityskokonaisuus on syntynyt ainoastaan yhden osapuolen perusteella, mutta sen volyymi tekee siitä erittäin merkittävän. On selvää, että koska uutisointi tapahtuu Suomessa, suomalaisuus ei ole millään tavalla huomionarvoinen seikka. Sen sijaan Eva Roosmaan virolaisuus on. Koska kysymyksessä on toisen maan kansalainen, ei ole yllättävää, että kansallisuus mainitaan. Tässä tapauksessa siitä voi olla kuitenkin kahta mieltä. Yhtäältä on hyvää uutisointia, että asiaa toistetaan useissa jutuissa, koska ei voi olettaa, että kaikki lukijat ovat lukeneet kaikki tapausta käsittelevät jutut. Toisaalta kysymyksessä on rikostutkinta, johon liittyy prostituutioepäilyksiä. Ainakin suomalaisten mielessä prostituutio linkittyy varsin usein virolaisuuteen. Eva Roosmaan virolaisuus tuodaan esille 15 ilmaisussa, kuten esimerkeissä 1 ja 2:

- 1) Virolaisnainen on esiintynyt Eva Roosmaa -nimellä.
- 2) ”Eva” on tallinnalainen nainen.

Ilmaisuissa virolaisuutta ei paheksuta tai esitetä arveluttavana asiana, joten sen merkityksellisyyttä on hankalaa tulkita. Ilmaisujen lukumäärän perusteella voi kuitenkin kysyä, olisiko kansallisuus mainittu yhtä monta kertaa, jos kysymyksessä olisi ollut esimerkiksi yhdysvaltalainen tai tanskalainen nainen. Uskoisin, että virolaisuudella on tässä tapauksessa ainakin jonkinlaista merkitystä. Vaikka sitä ei olisi tarkoitettu Ilta-Sa-

nomien puolesta negatiiviseksi, sen mainitseminen voi ennestään vahvistaa valloilla olevaa stereotypiaa virolaisnaisista.

4.4 Merkityskokonaisuudet suhteessa stigmatisaation teoriaan

Muodostettuja ja tematisoituja merkityskokonaisuuksia ei voi pitää lähtökohtaisesti *stigmoina*, vaikka ne ovatkin negatiivisia ja poikkeavia piirteitä. Ne ovat pikemminkin *merkkejä* (ks. Jones, Farina, Hastorf, Markus, Miller & Scott 1984: 8–9), eli potentiaalisia *stigmoja*. Poikkeavuuden tunnistaminen edeltää *stigmatisaatiota*, muttei automaattisesti johda siihen (emt: 8–9). *Stigmatisaatiosta* on kysymys vasta siinä vaiheessa, jos *merkin* tunnistaminen aiheuttaa tunnistajassa negatiivisia asennemuutoksia (emt: 8–9). Tähän mennessä on tarkasteltu lähinnä sitä, mihin *merkkeihin* Ilta-Sanomien uutisjutuissa on kiinnitetty huomiota. Seuraavaksi on syytä arvioida, voiko *merkkejä* eli merkityskokonaisuuksia pitää *stigmoina*.

Dovidion, Majorin ja Crockerin (2000: 3) mukaan *stigma* on sosiaalinen tulkinta, joka sisältää jonkin erilaisuuden tunnistamisen ja sen seurauksena syntyvän arvon alenemisen. Muodostetut merkityskokonaisuudet Rikollisuus, Väkivaltaisuus, Epäluotettavuus, Tyhmyys, Riettaus ja Kansallisuus ovat piirteitä, jotka tunnistetaan erilaisuuksiksi. Pagen (1984: 2) mukaan *stigma* kuvaa alempiarvoisuudesta viestivää fyysistä olemusta, käytöstä tai alkuperää. Goffman (1963: 14) ryhmittelee käsitteen kolmeen luokkaan puhumalla ruumiillisista vajavaisuuksista, luonteenvioista ja heimollisista *stigmoista*. Luonteenvikoihin kuuluvat muun muassa heikko tahto, ylivalta, luonnottomat intohimot ja epärehellisyys. Heimollisia *stigmoja* ovat muun muassa rotu, kansallisuus ja uskonto. Tässä tapauksessa sekä fyysinen olemus että ruumiilliset vajavaisuudet voidaan sulkea pois, koska yksikään merkityskokonaisuus ei täsmää niiden kanssa. Sen sijaan alempiarvoisuudesta viestivä käytös, luonteenviat, alkuperä ja heimollisuus osoittautuvat merkityskokonaisuuksien suhteen käyttökelpoisiksi.

Rikollisuutta voi pitää yhtä hyvin luonteenvikana kuin alempiarvoisuudesta viestivänä käytöksenäkin. Rikollisuus edellyttää lain rikkomista ja siitä seuraa yhteiskunnan lan-

gettama rangaistus. Jos henkilö tiedetään rikolliseksi, häneen suhtaudutaan automaattisesti tietyllä varauksella. Rikollisuus on siis itsestään selvä *stigma*. *Stigman* alkuperä on kuitenkin keskeinen tekijä siinä, kuinka *stigman* kantajaa kohdellaan ja kuinka häneen suhtaudutaan (Jones et al. 1984: 56). Tässä mielessä rikollisuus-*stigman* vakavuuteen vaikuttaa se, kuinka merkittävästä rikoksesta on kysymys ja millä tavalla henkilö itse on vastuussa rikollisuudestaan. On eri asia, onko saanut ylinopeussakon vai tappanut ihmisen. Väkivaltaisuus on läheistä sukua rikollisuudelle, koska väkivallanteko on rikos itsessään. Näin ollen myös tätä merkityskokonaisuutta voi pitää *stigmana*. Väkivaltaisuus aiheuttaa vaaraa, joka on myös yksi *stigman* ulottuvuuksista (ks. s. 38). *Stigmana* väkivaltaisuus on jopa rikollisuuttakin selvempi, koska se on vaarallinen piirre ja lähes yksiselitteisesti henkilön oma syy. Väkivaltaisesta käytöksestä on hankala syyttää toisia, ellei kyseessä ole tilanne, jossa joutuu pakon edessä puolustamaan itseään.

Goffmanin (1963: 14) mukaan myös epärehellisyys kuuluu luonteenvikoihin. Epärehellisyys on syy, jonka vuoksi henkilöä voi pitää epäluotettavana. Merkityskokonaisuus epäluotettavuutta voi siis pitää epärehellisyyden yläkäsitteenä. Epäluotettavuus on negatiivinen piirre, joka leimaa kantajansa ja vaikuttaa hänen kanssaan tekemisissä olevien ihmisten asenteisiin, koska epäluotettavaan henkilöön ei voi luottaa. Myös tästä piirteestä epäluotettava henkilö on itse vastuussa. Epäluotettavuus on siis *stigma*. Jos epäluotettava henkilö kantaa jostakin asiasta merkittävää vastuuta, on hänen epäluotettavuutensa entistä paheksuttavampaa.

Tyhmyyden kohdalla tilanne ei ole yhtä selvä. Tyhmyys voi olla vallitseva luontevika, mutta se voi myös olla tilannesidonnaista käyttäytymistä. Tyhmyys voi myös rajoittua vain jollekin osa-alueelle ja sitä voidaan pitää suhteellisenä. Tässä tapauksessa tyhmyys on erotettava mielisairaudesta, jonka vuoksi henkilö voi olla esimerkiksi jälkeenyäännyt. Jos tyhmyyttä ajatellaan *stigmana*, on tilanteella, kyseessä olevalla henkilöllä ja tyhmyyden syyllä merkittävä vaikutus. Mielestäni tyhmyyden yltäminen *stigmaksi* vaatiikin sitä, että tyhmyys ilmenee toistuvasti järjenvastaisina tekoina tai että henkilön tyhmää käytöstä voi pitää tietyssä tilanteessa niin sopimattomana, että sitä paheksutaan voimakkaasti. Mitä sopimattomampaa tyhmyys on kyseessä olevalle henkilölle sitä helpommin sen voi tulkita *stigmaksi*.

Riettaus lukeutuu luonnottomiin intohimoihin, jotka ovat Goffmanin (1963: 14) mukaan osa luonteenvikoja. Tämän tutkimuksen aineistossa ei vihjata varsinaisiin perversioihin, mutta prostituutiotakin voi pitää luonnottomana intohimona, koska prostituution harjoittaminen ja hyödyntäminen on rajattu tietyiltä osin rikokseksi. Suomen valtauskuntoon luterilaisuuteen liittyy myös käsitys yksiavioisuudesta, yhdestä kumppanista. Suhteessa tähän useiden kumppanien pitäminen on rietasta. Riettaus ei tyhmyyden tavoin ole itsestään selvä *stigma*, mutta riettauden luonteeseen ja yleiseen suhtautumiseen liittyen se voi olla. Tässä suhteessa on olennaista, kuka asiaa tulkitsee.

Kaikki edellä esitetyt viisi merkityskokonaisuutta ovat *tilannekohtaisia poikkeavuuksia*. Falk (2001: 22) viittaa *tilannekohtaisella poikkeavuudella* siihen, että käsitys henkilön poikkeavuudesta muodostetaan hänen tekonsa perusteella. Tullakseen *stigmaiksi* poikkeavuuksien pitää tulla julki. Koska ne vaativat myös jonkinlaisia konkreettisia toimia, ne ovat *ansaittuja stigmoja*. Ainoastaan kuudes merkityskokonaisuus Kansallisuus on *olemassaoleva stigma*. Kansallisuuskään ei ole *stigma* ellei sitä katsota jollakin tavalla kielteiseksi tai alentavaksi piirteeksi. Suomessa esimerkiksi tanskalaisuus ei liene *stigma*, mutta Irakissa yhdysvaltalaisuus voi olla. Useita kansallisuuksia ei voi havaita päälle päin, joten niiden pitää tulla jollakin tavalla julki, ennen kuin niistä voi tulla *stigmoja*.

4.5 Ilta-Sanomien rooli stigmatisaatiossa

Stigmatisaatio edellyttää negatiivista asennemuutosta (Jones, Farina, Hastorf, Markus, Miller & Scott 1984: 8–9). Koska Ilta-Sanomien varsinaista asennemuutosta on hankala arvioida, on arviointi tehtävä sen perusteella, minkälainen asenteellisuus merkityskokonaisuuksien sisältämistä ilmaisuista välittyy. Esimerkiksi Harri Jaskari ei ole ollut juuri-kaan julkisuudessa ennen ”seksiskandaaliaan”, joten lähtötilanne on neutraali. Emme voi tietää, kuinka Ilta-Sanomien on suhtautunut Jaskariin ennen kohua. *Stigmatisaatiota* arvioitaessa on vaara sortua lukemaan Ilta-Sanomien uutisaineistoa kuin piru Raamatua, jolloin kaikki ilmaisut voidaan tulkita leimaaviksi ja näin ollen tutkimuksen tarpeita palveleviksi. On myönnettävä, että suurin osa Ilta-Sanomien jutuista pohjautuu todelli-

siin tapahtumiin ja ne noudattavat tavallisen uutisoinnin kaavaa: asiat pyritään välittämään vastaavansisältöisinä lukijoille.

Tässä tapauksessa miellän kuitenkin uutisaineistosta erottamani ilmaisut mahdollisesti *stigmatisoiviksi*, koska niiden sisältöjä voi pitää subjektiivisina tulkintoina, jotka voivat ohjata myös perusuutisen tulkintaa. Lukijat eivät esimerkiksi tietäisi, että Harri Jaskarin ”ääni vaimeni kuiskaukseksi” Pasilan poliisitalon edustalla, ellei Ilta-Sanomien toimittaja olisi ollut paikalla, tehnyt havainnon ja raportoinut sen lehteen. Itse asian, kuulustelujen, kannalta havainnolla ei ole merkitystä, mutta mainituissa asiayhteydessä se tuntuu merkitykselliseltä. Tällä tavalla pienetkin ilmaisut voivat ohjata ajattelua.

Edellisessä luvussa havaittiin, että kaikki kuusi merkityskokonaisuutta voivat olla *stigma*, kun niihin liitetään tiettyjä ehtoja. Ensimmäinen ja kaikille yhteinen ehto on se, että niiden pitää tulla julkiseen tietouteen. Rikollisuus, Väkivaltaisuus, Epäluotettavuus, Tyhmyys, Riettaus ja tässä tapauksessa myös Kansallisuus ovat piirteitä, joita ei voi päätellä pelkästään katsomalla. Ensimmäisen ehdon Ilta-Sanomat on täyttänyt kirjoittamalla Jaskari-kohusta ja käyttämällä ilmaisuja, joista tämän tutkimuksen merkityskokonaisuudet ovat muodostuneet.

Stigmatisaation kannalta on kuitenkin ongelmallista, etteivät merkityskokonaisuudet ole Jaskarin, kokoomuksen tai Roosmaan kohdalla (hänen kansallisuuttaan lukuun ottamatta) todistettuja faktoja. Jaskaria on epäilty rikolliseksi, mutta parituksesta ja pahoinpitelystä ei loppujen lopuksi edes nostettu syytettä. Hän sai tuomion ainoastaan laittomasta uhkauksesta, mutta siinäkin kesti lähes puoli vuotta ensimmäisen uutisen julkaisemisesta. Tyhmyys on erittäin tulkinnanvarainen piirre, eikä riettaudestakaan ole näyttöä. Merkityskokonaisuudet jäävät pieniä poikkeuksia (Tujusen näpistystuomio) lukuun ottamatta spekulatioksi myös kokoomuksen ja Roosmaan osalta.

Juuri tämä *stigmojen* häilyvyys tuo kuitenkin mukaan mielenkiintoisen seikan. Falk (2001: 22) esitti edellä *stigmatisaation* yhteydessä näkemyksen *yhteiskunnallisesta poikkeavuudesta*. Tällöin henkilö on poikkeava suhteessa niihin käsityksiin, jotka suurin osa yhteiskunnasta kokee normaalina. Yksilöä ei *stigmatisoida* hänen tekojensa perus-

teella, vaan koska hän näyttää sopivan *stigman* määrittelemään luokkaan. Varsinaisia todisteita ei siis tarvita.

Vaikka merkityskokonaisuudet edellyttävät periaatteessa konkreettisia tekoja tullakseen *stigmaiksi*, siihen voi riittää myös käsitys konkreettisesta teosta. Kiinnittämällä huomion esittämiini merkityskokonaisuuksiin Ilta-Sanomien antaa tietoa, jonka perusteella voi muodostua käsitys *stigmajen* olemassaolosta. Tämän seurauksena *tilannekohtainen poikkeavuus* ja *yhteiskunnallinen poikkeavuus* yhdistyvät. *Stigman* pystyy saamaan väärin syytösten perusteella, joten esimerkiksi pelkkä rikollisen teon mahdollisuus voi tehdä henkilöstä yleisön silmissä rikollisen.

Tässä suhteessa Ilta-Sanomilla ja sen uutisoinnilla on merkittävä rooli. Jaskarin *stigmatisoitumiseen* voisi riittää pelkkä rikosepäilyjen julkistaminen, johon Ilta-Sanomilla ei sinällään ole suurta vaikutusta: epäilyistä kerrotaan joka tapauksessa muissakin medioissa. Olennaista on kuitenkin taustoittaminen, jota lehti harjoittaa. Se esittää Jaskarin rikoksenuusijana kertomalla vanhasta sakkotuomiosta, jonka vuoksi Jaskari on jo toistamiseen poliisin asiakkaana.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole selvittää, millainen vaikutus uutisoinnilla on yleisöön ja minkälaisen käsityksen se Jaskarista muodostaa, mutta lähtökohtaisesti esimerkin kaltainen viesti on *stigmatisoiva*. Von Bagh ja Koski (2000: 11) toteavat, että iltapäivälehtien lööpeissä on kyse juoruilusta, huhuilusta, kylmäisen tuttuuden luomisesta ja ylläpitämisestä. Mielestäni mainitunkaltaiset uutisvalinnat toimivat samalla tavalla. Niissä juoruillaan ”kyläläisestä” ja kerrotaan jotakin, mitä muut eivät hänestä tiedä. Juorujen levitessä voi syntyä vääriä käsityksiä, joiden ansiosta juoruilun kohde leimautuu.

Hebl, Tickle ja Heatherton (2000: 283) toteavat, että väärin käsitysten lisäksi *stigmatisoitua* kohtaan tunnettuun epäluuloon liittyy myös se, että *stigmatisoidun* tai hänen kaltaistensa kanssa on oltu erittäin vähän sosiaalisessa vuorovaikutussuhteessa. Syynä ei ole välttämättä *stigmatisoidun* varsinainen välttely. Jotkin *stigmat* vain ovat tilastollisesti erittäin harvinaisia (emt: 283). Joka tapauksessa lehden harjoittamassa

*stigmatisaatio*ssa tämäkin seikka on otettava huomioon. McCombs (2004: 1) esitti agenda setting -teorian yhteydessä, että yleisö pääsee käsiksi tiettyihin asioihin ainoastaan joukkoviestinnän kautta, minkä vuoksi joukkoviestinnän esille nostamilla asioilla on vaikutusta yleisöön.

Mielestäni yleisön suhdetta poliittisiin päätöksentekijöihin voi pitää tällaisena asiana. Uskoisin, että hyvin harva lukija on ollut henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa esimerkiksi Harri Jaskarin tai Jyrki Kataisen kanssa, puhumattakaan Eva Roosmaasta (vaikka hän ei olekaan poliitikko). Tällöin he saavat suurimman osan näitä henkilöitä koskevista tiedoista median kautta. Jos henkilöstä muodostettava käsitys perustuu lehtitietoihin, avautuu *stigmatisaatiolle* monia mahdollisuuksia etenkin silloin, kun lehtitiedot ovat sävyiltään negatiivisia. Olkoonkin, että ne pohjautuvat tosiasioihin, mutta näiden tosiasioiden esittäminen on kuitenkin vain pieni valikoima todelliseen henkilöön liittyvistä piirteistä. Tiedon vähyys lisää *stigmatisoinnin* mahdollisuutta.

Ilta-Sanomien uutisjuttujen *stigmatisoivan* luonteen puolesta todistaa myös niissä esiintyvä stereotyyppien luominen. Lähtökohtaisesti kokoomus ei kytkeydy Jaskarin tekemisiin millään muulla tavalla kuin olemalla hänen puolueensa. Uutisoinnissa myös kokoomus vedetään kuitenkin osalliseksi. Koska Jaskari nähdään arveluttavana, Ilta-Sanomien jutuissa aletaan epäillä myös hänen puoluettaan. Tässä tapauksessa siis kokoomuslaisuudesta tulee stereotypia, jolle haetaan vahvistusta esimerkiksi puoluesihteri Taru Tujusen näpistystuomiolla, puolueen sisäisen tiedonkulun kangertelulla ja tiedoilla, joita puolue ei kerro julkisuuteen. Harri Jaskari on mahdollisesti rikollinen, epäluotettava ja rietas, ja hän on kokoomuslainen. Tämän vuoksi kaikki kokoomuslaiset saattavat olla Jaskarin kaltaisia. Kokoomukseen liittämäni merkityskokonaisuudet muodostavat yläluokan, *stigman*, joka on kokoomuslaisuus.

Konkreettinen todiste Jaskarin *stigmatisoitumisesta* on muutos, joka tapahtuu hänen ja kokoomuksen puoluejohdon väleissä rikostutkinnan edistyessä. Heblin, Ticklen ja Heathertonin (2000: 282) mukaan normaalit ihmiset voivat kokea alitajuista pelkoa *stigmatisoitua* kohtaan. Pelon syynä voi olla se, että *stigma* tarttuu pelkässä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, vaikka kysymyksessä olisi sairauden sijaan esimerkiksi

luonteenpiirre. Tämän vuoksi vuorovaikutusta *stigmatisoidun* kanssa halutaan mieluummin välttää (emt: 282).

Kokoomus käyttäytyy uutisoinnin perusteella Jaskaria kohtaan juuri tällä tavalla. Tapauksen alkupuolelle sijoittuvissa jutuissa puolueen puheenjohtaja Jyrki Katainen vakuutelee, että Harri Jaskari voi palata puoluesihteeriksi, jos rikosepäilyt osoittautuvat aiheettomiksi. Jo puolitoista kuukautta myöhemmin hän toteaa, ettei paluuta ole, vaikka epäilyjen aiheellisuus ei ole edelleenkään varmistunut. Olisiko Katainen pyörtänyt puheensa yhtä nopeasti, jos Jaskari ei olisi saanut niin paljon negatiivista julkisuutta? Vaikka kokoomuksen tarkoituksena on välttää Jaskarin *stigman* tartuntavaara, he saavat puheiden pyörtämisen seurauksena oman *stigman* epäluotettavuudesta.

Vaikka *stigma* on kokoomuksen toiminnan tulos, on Ilta-Sanomilla oma rooli tässä *stigmatisaatiossa*. Lehti on ensimmäisten joukossa osoittamassa, että kokoomuksen teko on paheksuttava. Se käyttää merkityksellisiä ilmaisuja, kuten ”Aikaisempien kannottojen valossa eilinen irtiotto näyttää täyskäännökseltä” ja ”Jaskarin asettamista edes syytteeseen siis vielä harkitaan, mutta kokoomus ehti vetää kohusta omat johtopäätöksensä”. Tämä ohjaa tulkintaa, jonka perusteella kokoomuksesta syntyy alentunut käsitys, *pettureiden puolue*. Kommenteillaan Ilta-Sanomien hyljeksii kokoomusta vastaavalla tavalla kuin kokoomus Jaskaria, mikä vahvistaa vaikutelmaa kokoomuksen leimautumisesta.

Ilta-Sanomien esittää kokoomuksen Harri Jaskarin *stigmatisoijana*, mikä on suurilta osin tottakin. Se hyödyntää journalismissa käytettyä objektiivisuuden strategista rituaalia, eli vastuun kierron strategiaa (ks. Kunelius 1998: 62). Se ei vastaa kokoomuksen puolesta, mitä mieltä Jaskarista ollaan, mutta esittää puolueelle kysymyksen siitä. Se nostaa siis esille yhden uuden agendan. Tämä vastuun kierron strategia kuitenkin rikkoutuu suhteessa siihen, kuinka Ilta-Sanomien itse *stigmatisoi* kokoomusta. Se ei hae kolmatta osapuolta kommentoimaan kokoomuksen tekoja, vaan kommentoi niitä itse. Yhtäältä Ilta-Sanomien harjoittaa välillistä *stigmatisointia*, toisaalta välitöntä.

Merkityskokonaisuuksien perusteella Ilta-Sanomien harjoittama *stigmatisointi* vaikuttaa varsin hajanaiselta. Uutisoinnista ei muodostu kertomusta, josta olisi tunnistettavissa selvästi hyvät ja selvästi pahat osapuolet. Tämä johtunee koko tapauksen epäselvästä luonteesta. Jaskaria epäillään rikoksista, mutta ei aluksi syytetä mistään. Roosmaata ei epäillä, mutta hänkin vaikuttaa jokseenkin epäluotettavalta. Kokoomus ei ole minkäänlainen osapuoli, mutta senkin toiminnasta löytyy moitittavaa. Ennen lopullisen tuomion julistamista Ilta-Sanomat käyttää hyväksi jokaisen osapuolen hämäreitä, joiden epäiltävyydellä se spekuloi. Jos Jaskari olisi äärimmäisenä esimerkkinä todistettavasti tappanut Roosmaan, luultavasti *stigmatisointi* olisi yksiselitteisempää. Jaskari olisi paha, Roosmaa viaton uhri. Kokoomusta ei tällaisessa tapauksessa vedettäisi luultavasti ollenkaan mukaan, koska hengen riistämiseen verrattavia toimia puolueen sisältä olisi hankala löytää.

Nyt *stigmatisoinnille* avautuu useita mahdollisuuksia. Jaskari voi olla rikollinen, väkivaltainen, rietas epäluotettava ja tyhmä. Rikosepäilyt parituksesta, pahoinpitelystä ja uhkauksesta kattavat kolme ensimmäistä luokkaa. Riettauden puolesta puhuu myös Jaskarin asuntoon kulkeneet useat naiset sekä virolainen naisystävä. Epäluotettavaksi hänet tekee asioiden salaaminen ja syyllisyyden kiistäminen. Kuten edellä todettiin, tyhmyys on tässä tapauksessa *stigma*, koska se vähentää Jaskarin kyvykkyyttä hoitaa yhteiskunnallista ammattiaan. Hän on syyllistynyt tyhmyyteen, koska on mahdollisesti rikkonut lakia varsin mitättömillä perusteilla (tuhannen euron velan periminen). On myös mahdollista, että Jaskarin tyhmyyden ansiosta hän on langennut Roosmaan virittämään ansaan ja on siksi epäiltynä rikoksista. Joka tapauksessa hän on syyllistynyt virheisiin, joihin hänen asemassaan olevalla miehellä ei ole oikeutta.

Kokoomuksen voi *stigmatisoida* rikolliseksi, koska sillä on suhde Jaskariin ja koska puolueen muiltakin jäseniltä löytyy rikostuomioita. Epäluotettavuutta herättää tietojen pimittäminen ja Jaskarin hylkääminen. Tyhmyyttä on puolestaan se, etteivät aiemmat virheet näytä opettaneen mitään ja koska kokoomus on lauma, joka tarvitsee kaitsemista. Riettaus heijastuu niin ikään Jaskarin kautta. Vaaliristeilyllä mainostetut teemat tuntuvat yltiöporvarimaisilta ja niiden perusteella syntyy käsitys varsinaisista orgioista.

Roosmaata ei juuri tämän tapauksen yhteydessä syytetä rikolliseksi, mutta koska hänellä on hämärä menneisyys ja valokuvin todistettuja suhteita talousrikollisiin, hänen rikollisuuttaan voidaan epäillä. Salaperäisyys ja ulkomaalaisuus tekevät hänestä hieman oudon hahmon, jonka vuoksi häntä voidaan pitää epäluotettavana. Mielenkiintoista on se, että vielä Jaskarin sakkotuomion julistamisen jälkeen Ilta-Sanomat jättää Roosmaan luotavuuden kyseenalaiseksi. Juttu on otsikoitu ”Vain toinen puhui totta”. Alaotsikossa täydennetään: ”Käräjäoikeus piti luotettavina ”Evaa” ja ystävätärtä. Harri Jaskaria ei uskottu”.

Vaikka lehti on pyrkinyt esittämään todisteita Jaskarin syyllisyydenkin puolesta, lopullisen tuomion koittaessa se vaikuttaa tyytymättömältä ratkaisuun. Naisystävästä käytetään edelleen salanimeä ”Eva”, vaikka hänen oikea nimensäkin on tiedossa. Useat suhteet ja prostituutio leimaavat Roosmaankin riettaaksi ja tässä asiayhteydessä hänen virolaisuutensa osoittautuu merkitykselliseksi. Virolaisuus on *stigma*, mutta siihen liittyvä stereotypia ei ole Ilta-Sanomien luoma.

Miksi *stigmatisointi* sitten on hyödyllistä Ilta-Sanomien kannalta? Eräs syy löytynee Galtungin ja Rugen hahmottelemista uutiskriteereistä (ks. s. 15). He näkivät negatiivisuuden tapahtuman uutisarvoa kasvattavana ominaisuutena. Koska Ilta-Sanomien on muodostettava myyntinsä joka päivä uudestaan, uutisten kiinnostavuudella on elintärkeä merkitys. Tutkimusaineistoni perusteella juuri negatiiviset jutut ovat tässäkin tapauksessa kaikkein näyttävimmän esillä. Tutkimusaineistooni sisältyvien yhdentoista lehden kansiootsikoista kahdeksan on luonteeltaan kielteisiä. Sana *skandaali* toistuu neljässä otsikossa. Vaikka Ilta-Sanomat ei ole puhdas sensaatiolehti, kuvastavat sen tekemät valinnat myös jonkinasteista sensaatiohakuisuutta. Hemánus (2002: 57) määrittelee sensaation ylitsevuotavasti paisutelluksi uutiseksi tai reportaasiksi. Paisuttelun ohessa hukataan usein objektiivisuus. Näpistystuomioiden, ylinopeussakkojen, vanhojen valokuvien ja sisäpiirin vitsien rinnastaminen niihin liittymättömiin rikosepäilyihin näyttää juuri tällaiselta paisuttelulta. Paisuttelu tekee uutisoinnista *stigmatisoivaa*.

Vaikka osa Ilta-Sanomien uutisjutuista on selvästi *stigmatisoivia*, yksin lehden uutisointi ei riitä *stigmatisaatioon*. Koska Ilta-Sanomat on lehti, sillä ei ole varsinaisesti

yhtenäistä mielipidettä. Pikemminkin se muuttaa suhtautumistaan aina käsillä olevien tietojen ja uusien käänteiden mukaan. Se voi kuitenkin olla merkittävä tekijä *stigmatisaatiossa*, jota ei ilman lehden toimia tapahtuisi. Monet Ilta-Sanomien esille nostamat negatiiviset teemat ovat sellaisia, jotka eivät ole yleisön tavoitettavissa. Lukijat tuskin tietäisivät, etteivät naapurit osaa kertoa Roosmaan elämästä tai että kokoomuskielellä nainen on kinkku, ellei lehti kertoisi sitä. Lehti tuo aihe- ja ilmaisuvalinnoillaan esille lukuisia potentiaalisia *stigmoja*. Jotta *stigmatisaatio* tapahtuisi, tulee yleisön nähdä potentiaalisten *stigmojen* kantajat alempiarvoisina, uhkaavina tai säälittävinä. Ilta-Sanomien uutiset antavat tähän mahdollisuuden, mutta eivät vie sitä loppuun asti.

Uutisoinnillaan Ilta-Sanomien tavoittaa eräänlaisen vaikutelman *stigmatisaatiosta*. *Hiljaisuuden spiraali* -teorian perusteella joukkoviestintä vaikuttaa vääristämällä ihmisten käsityksiä muiden ihmisten mielipiteistä (Kunelius 1998: 128). Teorian mukaan ajattemme muiden ihmisten ajattelevan siten kuin julkisuus näyttää heidän ajattelevan (emt: 128). Jos tällainen vaikutelma yleisestä mielipiteestä syntyy, voi syntyä myös vaikutelma *stigmatisaatiosta*. Voimme ajatella, että muut ajattelevat Jaskarista, kokoomuksesta tai Roosmaasta lehden esittämien teemojen mukaisesti. Koska tällainen *stigmatisaatio* perustuu kuitenkin vain käsitykseen, aikaulottuvuus voi myös nopeasti häivyttää uutisoinnin aiheuttamat *stigmat*.

Ilta-Sanomien osoittamilla *stigmoilla* on merkitystä oikeastaan niin kauan kuin se jatkaa uutisointiaan tai kunnes asioiden oikea luonne varmistuu. Esimerkiksi Harri Jaskari sai tuomion laittomasta uhkauksesta, jonka mukaan hän on ajanut Roosmaata veitsi kädessä takaa ja uhannut tappaa tämän. Jaskari on siis oikeuden näkemyksen mukaan rikollinen, joten hänellä on ainakin yksi suhteellisen pysyvä *stigma*. Enää tuomion julistamisen jälkeen Ilta-Sanomien uutisoinnilla ei ole niin merkittävää vaikutusta, koska spekulatiiville ei ole niin paljon sijaa.

Ilta-Sanomien puolesta tapahtuva *stigmatisointi* on merkittäväntä silloin, kun kertomuksessa on lukuisia avoimia vaihtoehtoja. Se on hetken aikaa voimakasta, mutta menettää tehonsa nopeasti ellei *stigmatisoinnilla* ole todellista pohjaa. Esimerkiksi kokoomusta ei ole käsitelty enää tuomion julistamisen jälkeen yhteydessä Jaskariin.

Esillä ovat uudet teemat, jotka liittyvät enimmäkseen kokoomuksen rooliin hallituspuolueena. Roosmaasta tuskin kirjoitetaan, ellei hän tee jossakin vaiheessa jotakin uutisoinnin arvoista.

5 PÄÄTÄNTÖ

Stigmatisaatio on ilmiö, joka perustuu hyvin voimakkaasti ennakkoluuloihin ja tiedon vähyyteen. Usein käsityksemme *stigmatisoidusta* ovat vääriä, mutta koetun uhan tai vastenmielisyyden vuoksi emme edes yritä oikaista näitä käsityksiä. *Stigmaan* kohdistuvan ja sen epäilyttävänä tai vaarallisenakin pidettyjen piirteiden korostaminen todennäköisesti tukee jo ennestään *stigmaan* liitettyjä käsityksiä ja edesauttaa *stigmatisaatiota*. Mitä pienempi mahdollisuus on siihen, että joudumme todella tekemisiin *stigmatisoidun* henkilön kanssa sitä todennäköisemmin asenteemme säilyy muuttumattomana.

Tässä tutkimuksessa olen tutkinut sitä, onko Ilta-Sanomien Harri Jaskarin ”seksiskandaalia” koskeva uutisointi luonteeltaan *stigmatisoivaa*. Tarkastelussani on ollut 54 artikkelia, joita olen analysoinut aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin. Sisällönanalyysin avulla olen muodostanut kuusi merkityskokonaisuutta, jotka kuvastavat jutuissa esiintyvien osapuolten *stigmaiksi* luettavia ominaisuuksia. Aineistoni perusteella voin todeta, että Ilta-Sanomien jutuissa esiintyy monia *stigmatisoivia* piirteitä. En ole asettanut näitä piirteitä mihinkään tärkeysjärjestykseen vakavuuden tai minkään muun ominaisuuden perusteella, vaan olen pyrkinyt tarkastelemaan kutakin ominaisuutta omana ja itsenäisenä luokkana.

On kuitenkin todettava, ettei luokkia voi tässä tapauksessa täysin erottaa toisistaan. Liittyen kunkin ominaisuuden vakavuusasteeseen osaan vihjaillaan epäsuorasti, kun taas joitakin korostetaan selvästi ja jopa paheksuen. Koska monet näistä *stigmaina* pidettävistä ominaisuuksista kytkeytyvät toisiinsa, ne ovat myös yhteistoiminnallisesti *stigmatisoivia*. Lukija ei välttämättä osaa erottaa, mistä *stigmasta* on yksiselitteisesti kysymys. Negatiivisen uutisoinnin perusteella voi kuitenkin muodostaa uutisoinnin kohteista alentuneen käsityksen, mikä riittää *stigmatisaatioon*.

Henkilökohtaisen vuorovaikutussuhteen puute antaa tutkimuksessani tarkastellulle *stigmatisoinnille* erityispiirteen. *Stigmatisointi* kohdistuu jo lähtökohtaisesti stereotyyppiin hahmoihin, koska ne ovat hahmoja lehtien sivuilta. Ne eivät ole todellinen henkilö Harri Jaskari tai todellinen henkilö Eva Roosmaa, vaan pikemminkin suppea käsitys

näistä todellisista henkilöistä. Lehden sivuilla heistä tulee jatkokertomuksen hahmoja, mikä tietyssä mielessä hämärtää heidän todellista persoonaansa. Jokaista osapuolta käsitellään vain suhteessa tähän tapaukseen, vaikka todellisuudessa heidän elämänsä kuuluu paljon muutakin.

Haluan kuitenkin korostaa, ettei *stigmatisaatio* ole tämän tutkimuksen tulosten perusteella itsestänselvyys. Ilta-Sanomien näennäinen mielipide kustakin osapuolesta voi synnyttää vaikutelman *stigmatisaatiosta*. Todellinen *stigmatisaatio* edellyttää yleisön toimesta tapahtuvaa asennemuutosta. Tämän vuoksi tutkimusta voisi jatkaa perehtymällä vastaavanlaisessa tilanteessa lukijoiden asenteisiin ja siihen, vaikuttaako tapausesimerkkini kaltainen uutisointi niihin jollakin tavalla. Tutkimukseni otsikko Ilta-Sanomien uutisjutuista *stigmatisaation* välikappaleina tuntuu tässä tapauksessa erittäin osuvalta.

LÄHTEET

- Adam, G. Stuart (1993). *Notes towards a definition of journalism. Understanding an old craft as an art form*. St. Petersburg, Florida: The Poynter Institute for media studies. Lainattu 20.4.2007: http://www.poynter.org/media/product/20030123_141216_24094.pdf
- Allan, Stuart (1999). *News culture*. Buckingham: Open University Press.
- Anttila, Inkeri & Olavi Heinonen (1971). *Rikos ja seuraamus*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Becker, Karin E. (1992). Photojournalism and the tabloid press. Teoksessa: *Journalism and popular culture*, 130–153. Toim. Peter Dahlgren & Colin Sparks. Lontoo, Newbury Park, New Delhi: SAGE Publications.
- Bruun, Lars, Lauri Kerosuo, Paul Strandén & Timo Vuortama (1984). *Viestinnän lait ja säännöt*. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.
- Bruun, Mikko, Ilkka Koskimies & Ilkka Tervonen (1989). *Uutisoppikirja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Campbell, W. Joseph (2001). *Yellow Journalism. Puncturing the myths, defining the legacies*. Westport: Praeger Publishers.
- Crocker, Jennifer & Diane M. Quinn (2000). Social stigma and the self: meanings, situations, and self-esteem. Teoksessa: *The social psychology of stigma*, 153–183. Toim. Todd F. Heatherton, Robert E. Kleck, Michelle R. Hebl & Jay G. Hull. Lontoo: The Guilford Press.
- Dijk, Teun A. van (1988). *News as discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Dovidio, John F., Brenda Major & Jennifer Crocker (2000). Stigma: Introduction and overview. Teoksessa: *The social psychology of stigma*, 1–28. Toim. Todd F. Heatherton, Robert E. Kleck, Michelle R. Hebl & Jay G. Hull. Lontoo: The Guilford Press.
- Falk, Gerhard (2001). *Stigma. How we treat outsiders*. New York: Prometheus books.
- Galtung, Johan & Mari Holmboe Ruge (1965): The structure of foreign news. The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four norwegian newspapers. *Journal of Peace Research* 2: 1, 64–91.
- Gandy, Oscar H. Jr. (1982). *Beyond agenda setting: information subsidies and public policy*. New Jersey: Ablex Publishing Company.

- Goffman, Erving (1963). *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Goodwyn, H. Eugene (1983). *Groping for ethics in journalism*. Iowa: Iowa State University Press.
- Grönfors, Martti (1982). *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Hebl, Michelle R., Jennifer Tickle & Todd F. Heatherton (2000). Awkward moments in interactions between nonstigmatized and stigmatized individuals. Teoksessa: *The social psychology of stigma*, 275–306. Toim. Todd F. Heatherton, Robert E. Kleck, Michelle R. Hebl & Jay G. Hull. Lontoo: The Guilford Press.
- Heinonen, Ari (1995). *Vahtikoiran omatunto. Journalismin itsesääntely ja toimittajat*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 84. Tampere.
- Heikkilä, Heikki (2001). *Ohut ja vankka journalismi*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Hemánus, Pertti & Ilkka Tervonen (1980). *Objektiivinen joukkotiedotus*. Helsinki: Otava.
- Hemánus, Pertti (1990). *Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2*. Helsinki: Yliopistopaino.
- ” - (2002). Lehdistö eilen. Teoksessa: *Media muuttuu*, 31–66. Toim. Aimo Ruusunen. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- Huntzicker, William E. (1999): *The Popular Press, 1833–1865*. The history of american journalism no. 3. Westport: Greenwood Press.
- HS.fi (2007). Iltapäivälehdet. Lainattu 2.5.2007: <http://www.hs.fi/keskustelu/thread.jspa?threadID=55916&tstart=0>
- Jones, Edward E., Amerigo Farina, Albert H. Hastorf, Hazel Markus, Dale T. Miller & Robert A. Scott (1984). *Social stigma. The psychology of marked relationship*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Julkisen sanan neuvosto (2005). Lainattu 4.11.2006: <http://www.jsn.fi>
- Julkisen sanan neuvosto (2005). Journalistin ohjeet. Lainattu 5.11.2006: http://www.jsn.fi/info.asp?sivuid=fin_jourohje_2005
- Kantola, Anu (1998). Barrikadeilta brandiksi – mitä journalisti tekee ja mitä journalistilla tehdään? Teoksessa: *Journalismia! Journalismia?* 21–40. Toim. Anu Kantola & Tuomo Mörä. Jyväskylä: PS-viestintä Oy, WSOY.

- Kilpi, Timo (2006). *Ilta-Sanomat 75 v. Uutisia, historiaa ja puheenaiheita*. Porvoo: Timo Kilpi ja WSOY.
- Kunelius, Risto (1997). *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. 1. painos. Helsinki: WSOY.
- ” - (2004). *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. 6. painos. Helsinki: WSOY.
- Kämpö, Anne (1990). *Eettinen harkinta uutisjournalismissa. Haastattelututkimus sanomalehtitoimittajien eettisistä ongelmista ja periaatteista*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 71. Tampere.
- Laine, Timo (2001). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*, 26–43. Toim. Juhani Aaltola & Raine Valli. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (2003). Lainattu: 23.4.2007: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030460>
- Lidman, Satu (2001). *Häpeä 1400- ja 1500-lukujen saksalaisessa kaupunkiyhteisössä*. Lainattu 22.10.2006: <http://www.uta.fi/laitokset/historia/sivut/ylhitutsem2001/LidmanSatu.pdf>
- Liikenne- ja viestintäministeriö (2004). Lehdistö. Lainattu 8.11.2006: <http://www.mintc.fi/scripts/cgiip.exe/WService=lvm/cm/pub/showdoc.p?docid=2070&menuid=155>
- Luostarinen, Heikki & Turo Uskali (2006). Suomalainen journalismi ja yhteiskunnan muutos. Teoksessa: *Uusi jako. Milloin Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* 179–201. Toim. Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- McCombs, Maxwell (2004). *Setting the Agenda. The mass media and public opinion*. Cambridge: Polity Press.
- Meyer, Philip (1987). *Ethical journalism*. New York: Longman Inc.
- Mäntylä, Jorma (2004). *Journalistin etiikka*. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- Nordenstreng, Kaarle (1992): *Kansainvälinen journalistietiikka*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Page, Robert M. (1984). *Stigma*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul plc.
- Ollila, Riitta (2004). *Sananvapaus*. Helsinki: Tietosanoma Oy.

- Palmolahti, Harri (1993). *Kuka ampui? Tutkimus journalismin, erityisesti televisiouutisten tavasta syyllistää*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 81. Tampere.
- Pietiläinen, Jukka (1998). Ulkomaanuutistutkimuksen vaihteita ja tuloksia. Teoksessa: *Uutisia yli rajojen. Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*, 15–43. Toim. Ullamaija Kivikuru & Jukka Pietiläinen. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Rooney, Dick (2000). Thirty years of competition in the british tabloid press. The Mirror and the Sun 1968–1998. Teoksessa: *Tabloid tales. Global debates over media standards*, 91–109. Toim. Colin Sparks & John Tulloch. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- SanomaWSOY (2006). Sanomalehdet. Lainattu 8.5.2007: <http://www.sanomawsoy.fi/content.aspx?f=2187>
- Seib, Philip (1997). *Headline diplomacy. How news coverage affects foreign policy*. Westport: Praeger.
- Sipola, Simo (1998). Lisää koskettavuutta – miten käy uutisen? Teoksessa: *Journalismia! Journalismia?* 83–98. Toim. Anu Kantola & Tuomo Mörä. Jyväskylä: PS-viestintä Oy, WSOY.
- Sirkkunen, Esa (1996). Yksi uutinen – monta puntaria. Aivovoimistelua sanomalehti-uutisen ympärillä. Teoksessa: *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*, 61–82. Toim. Heikki Luostarinen, Ullamaija Kivikuru & Merja Ukkola. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Sparks, Colin (2000). Introduction. The Panic over Tabloid News. Teoksessa: *Tabloid tales. Global debates over media standards*, 1–40. Toim. Colin Sparks & John Tulloch. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Suomen Laki I (2005). Toim. Minna Näsänen. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Suomen perustuslaki (1999). Lainattu: 23.4.2007: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Suomi24.fi (2005). ILTAPÄIVÄLEHDET BOIKOTTIIN!!! Lainattu 2.5.2007: <http://keskustelu.suomi24.fi/show.fcgi?category=114&conference=450000000000010&posting=22000000010847564>
- Tulloch, John (2000). The Eternal Recurrence of New Journalism. Teoksessa: *Tabloid tales. Global debates over media standards*, 131–146. Toim. Colin Sparks & John Tulloch. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Jouni Tuomi, Anneli Sarajärvi ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ukkola, Sanna (2007). Ministerillä ei ole aivoja. *Ilta-Sanomat* 31.3.2007, A45.

Vuortama, Timo (1984). *Hyvä lehtimiestapa*. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.

Liite 1. Ilta-Sanomien kansissa esiintyneet Harri Jaskarin tapausta koskevat otsikot aikavälillä 14.10.2006–27.3.2007.

1. Paritus- ja pahoinpitelyepäily. Puoluepomon SEKSISKANDAALI. Virolaisella naisystävällä valenimi. (Lauantai 14.10.2006)
2. PUOLUEPOMON SKANDAALI. IS tavoitti väsyneen KOHUNAISEN. (Maanantai 16.10.2006)
3. PUOLUEPOMON SKANDAALI. KOKOOMUS MAKSOI kohuasunnon VUOKRAN. Poliisi epäilee: Huoneistossa myytiin seksiä. Puolueen talouspomo joutui kuulusteluihin. (Tiistai 17.10.2006)
4. JASKARIN JA "EVAN" VERSIOT. Kumpi puhuu TOTTA? (Keskiviikko 18.10.2006)
5. Kokoomus bailaa taas Tallinnaan. (Torstai 19.10.2006)
6. Kokoomuksen uusi puoluesihteeriksi SALASI NÄPISTELYTUOMIONSA. (Perjantai 20.10.2006)
7. Kokoomus-Jaskarin seksiskandaali: Monen tunnin KUULUSTELUT. (Perjantai 10.11.2006)
8. JASKARI lähtee nyt vaaleihin! (Keskiviikko 22.11.2006)
9. Harri Jaskari ei saa PARITUSSYYTETTÄ. (Keskiviikko 20.12.2006)
10. Poliisitutkinta paljastaa: JASKARIN RAIVOISAN suhteen salat. (Torstai 21.12.2006)
11. JASKARIN LEMPI TULI KALLIIKSI. Ajoi takaa veitsi kädessä ja uhkasi tappa. (Tiistai 27.3.2007)

Liite 2. Ilta-Sanomien Harri Jaskarin tapausta käsittelevien juttujen otsikot päivinä, jolloin tapaus on mainittu lehden kannessa.

1. Skandaali! LOKAKUU 2004 TAMPEREELLA (14.10.2006)
2. "Kokoomus ei ole minkäänlainen osapuoli" (14.10.2006)
3. "Ihastuneita ja rakastuneita" (14.10.2006)
4. Puoluesihteerin kiirastuli. Rakastuin minulle väärään ihmiseen, Harri Jaskari toteaa. (14.10.2006)
5. Skandaali varjostaa vaalityötä (14.10.2006)
6. Jaskarin oma tilitys (14.10.2006)
7. Mitä tapahtui tämän talon kattohuoneistossa? Huudosta ja äänekkäästä keskustelusta valitettu. (14.10.2006)
8. Tiesikö ja hyötykö Jaskari? (14.10.2006)
9. Voiko Jaskari palata? (14.10.2006)
10. "Eva" ja äiti asuivat naapureina (16.10.2006)
11. "EVA" IS:lle: "Olen väsynyt". IS tavoitti Harri Jaskarin kohutun ex-kumppanin. (16.10.2006)
12. Väärällä nimellä itsenäisyysjuhlissa... (16.10.2006)
13. ...oikealla nimellä töissä Tampereella (16.10.2006)
14. Viikkojen vaitiolo. Kokoomuksessa kuultiin rikosepäilyistä jo elokuun lopulla. (16.10.2006)
15. Skandaalien koettelemat (16.10.2006)
16. Kokoomus maksoi vuokran. Kohuasunto oli Harri Jaskarin työsuhde-etu. Puolueen talouspomo joutui kuulusteluihin. (17.10.2006)
17. Asunnon omistaa kauppakamarituttu (17.10.2006)
18. Herrojen "Eva". Harri Jaskarin entinen naisystävä ilmestyi Helsinkiin jo 1990-luvun alussa. (17.10.2006)
19. KUMMAN TOTUUS? Ex-rakas väittää: Jaskari ajoi puukon kanssa takaa. (18.10.2006)
20. Poliisia tarvittiin rauhoitteluun (18.10.2006)
21. Jaskari jäi työttömäksi (18.10.2006)

22. Katainen vihastui "Eva"-kytkennöistä. Kokoomuksen puheenjohtaja tekee pesäeroa ex-puoluesihteeriin. (18.10.2006)
23. Kokoomus bailaa taas Tallinnaan. Koituuko Tallinna kokoomuksen kohtaloksi? (19.10.2006)
24. Kokoomusnaiset tukevat Jaskaria (19.10.2006)
25. MIKSI HÄN SALASI TAUSTANSA? Kriisiajan puoluesihteeriksi pestattu Taru Tujunen ei kertonut puheenjohtajalle näpistystuomiostaan. (20.10.2006)
26. Väkivallasta todisteita (20.10.2006)
27. Näkemykset riitelevät (20.10.2006)
28. "Evan" asiakkaita tiedossa? (20.10.2006)
29. Tonnin takia! Jaskarin epäillään hyötyneen pikkusumman, jonka "Eva" keräsi eroottisilla palveluilla. (20.10.2006)
30. Jaskaria kuulusteltiin tunteja. IS:n poliisitalolla tapaama Harri Jaskari pysyi vaiti skandaalin kiemuroista. (10.11.2006)
31. Kataisen hermo petti. Kokoomuksen puheenjohtaja ei totellut omia vetoomuksiaan odottaa syytteitä Jaskari-kohussa. (22.11.2006)
32. Kokoomuksessa vähän puolustajia (22.11.2006)
33. Risikko luottaa yhä (22.11.2006)
34. Piiri: Jaskari jatkaa ehdokkaana (22.11.2006)
35. Sisuuntunut Jaskari: "Vaalikampanjani käynnistyy heti" (22.11.2006)
36. JASKARI-KOHU: Nostetaanko syyte? Syyteharkinta saattaa venyä yli vaalien. (22.11.2006)
37. LEHTITIETO: Jaskarille syyte vain uhkauksesta (20.12.2006)
38. Näistä ei syytettä (20.12.2006)
39. Katainen tiesi välikohtauksesta (21.12.2006)
40. Suhde riepoi puolueväkeä. Harri Jaskari esitteli Taru Tujuselle verinaarmujaan kokoomusristeilyn jälkeen. (21.12.2006)
41. Näin he kertoivat poliisille (21.12.2006)
42. Mafiavihjauksia, nimettömiä tappouhkauksia (21.12.2006)
43. Seitsemän epäilyä kaatui (21.12.2006)
44. "Tuomiota ei tule". Harri Jaskari uskoo syytteen kaatuvan oikeudessa. (21.12.2006)

45. Ensitapaaminen hotelli Virun yökerhossa (21.12.2006)
46. Sakot uhkaavat (21.12.2006)
47. "Juoksi perässä veitsen kanssa". "Eva" kertoo syytteeseen johtaneen yön tapahtumista. (21.12.2006)
48. Vain toinen puhui totta. Käräjäoikeus piti luotettavina "Evaa" ja ystävätärtä. Harri Jaskaria ei uskottu. (27.3.2007)
49. Jaskarille yli 15000 euron lasku (27.3.2007)
50. Ero lähes mahdoton (27.3.2007)
51. "Nyt on parempi olo" (27.3.2007)
52. Jaskari vaikenä yhä (27.3.2007)
53. Veitsi ojossa (27.3.2007)
54. Tällaista ei toivottu! Kokoomuksen kärkinimet surevat ex-puoluesihteerinsä tuomiota. Jaskarin uskottavuuteen kansanedustajana luotetaan yhä. (27.3.2007)

Liite 3. Journalistin ohjeet.

Johdanto

Sananvapaus on demokraattisen yhteiskunnan perusta. Hyvä journalistinen tapa perustuu jokaisen oikeuteen vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä.

Näiden ohjeiden tavoitteena on tukea sananvapauden vastuullista käyttämistä joukkoviestimissä ja edistää ammattieettistä keskustelua.

Ohjeet koskevat kaikkea journalistista työtä. Ne on laadittu vain alan itsesääntelyä varten. Ohjeita ei ole tarkoitettu käytettäväksi rikos- tai vahingonkorvausvastuun perusteena.

Ammatillinen asema

1. Journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Heillä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.
2. Tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille.
3. Journalistilla on oikeus ja velvollisuus torjua painostus tai houkuttelu, jolla yritetään ohjata, estää tai rajoittaa tiedonvälitystä.
4. Journalisti ei saa käyttää asemaansa väärin. Hänen ei pidä käsitellä aiheita, joihin liittyy henkilökohtaisen hyötymisen mahdollisuus eikä vaatia tai vastaanottaa etuja, jotka voivat vaarantaa riippumattomuuden tai ammattietiikan.
5. Journalistilla on mahdollisuus kieltäytyä tehtävistä, jotka ovat ristiriidassa lain, henkilökohtaisen vakaumuksen tai ammattietiikan kanssa.

6. Käsitellessään omalle tiedotusvälineelle, konsernille tai sen omistajille merkittäviä asioita journalistin on hyvä tehdä asiayhteys lukijalle, kuulijalle ja katsojalle selväksi.

7. Myös toisen työtä käytettäessä on noudatettava hyvää tapaa. Lähde on mainittava, kun käytetään toisen julkaisemia tietoja.

Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen

8. Journalistin on pyrittävä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.

9. Työtä tehdessään journalistin on suositeltavaa ilmoittaa ammattinsa. Tiedot on pyrittävä hankkimaan avoimesti. Jos yhteiskunnallisesti merkittäviä seikkoja ei voida muutoin selvittää, journalisti voi tehdä haastatteluja ja hankkia tietoja myös tavallisuudesta poikkeavilla keinoilla.

10. Tiedot on tarkistettava mahdollisimman hyvin – myös silloin kun ne on aikaisemmin julkaistu.

11. Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta. Myöskään kuvaa tai ääntä ei saa käyttää harhaanjohtavasti.

12. Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on kiistanalaisissa asioissa, koska tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus.

13. Uutisen voi julkaista rajallistenkin tietojen perusteella. Raportointia asioista ja tapahtumista on syytä täydentää, kun uutta tietoa on saatavissa. Utistapahtumia on pyrittävä seuraamaan loppuun saakka.

14. Journalistilla on oikeus pitää tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyys sallassa. Toimituksen on kunnioitettava tätä periaatetta.

15. Otsikoille, ingresseille, kansi- ja kuvateksteille, myyntijulisteille ja muille esitteilyille on löydyttävä sisällöstä kate.

Haastateltavan ja haastattelijan oikeudet

16. Haastateltavalla on oikeus saada ennakolta tietää, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään. Hänelle on myös kerrottava, jos haastattelua voidaan käyttää useammassa välineissä. Haastateltavan tulee aina saada tietää, onko keskustelu tarkoitettu julkaistavaksi vai ainoastaan tausta-aineistoksi.

17. Haastateltavan pyyntöön tarkastaa lausumansa ennen julkaisemista on yleensä syytä suostua, jos se toimitusteknisesti on mahdollista. Oikeus koskee vain haastateltavan omia lausumia, eikä sillä saa luovuttaa journalistista päätösvaltaa toimituksen ulkopuolelle.

18. Haastateltavan kieltoon julkaista lausumansa tulee suostua vain, jos olosuhteet ovat haastattelun antamisen jälkeen muuttuneet niin olennaisesti, että julkaiseminen olisi selvästi kohtuutonta.

19. Ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä. Piilomainonta on torjuttava.

Virheen korjaaminen ja oma kannanotto

20. Olennainen virhe on viipymättä korjattava.

21. Jos selvästi tunnistettavissa olevan henkilön tai tahon toiminnasta aiotaan esittää tietoja, jotka asettavat tämän erittäin kielteiseen julkisuuteen, kritiikin kohteelle tulee varata tilaisuus esittää oma näkemyksensä jo samassa yhteydessä.

22. Ellei samanaikainen kuuleminen ole mahdollista, voi erittäin kielteisen julkisuuden kohteeksi joutunutta olla tarpeen kuulla jälkeen päin. Jos näin ei tehdä, hyvään tapaan kuuluu julkaista hänen oma kannanottonsa.

23. Kannanotto on puheenvuoro, joka on syytä julkaista mahdollisimman nopeasti ilman sen yhteyteen liitettyjä asiattomia lisäyksiä.

24. Tavanomainen kulttuurikritiikki, poliittinen, taloudellinen tai yhteiskunnallinen arviointi sekä vastaavan muun mielipiteen esittäminen ei kuitenkaan synnytä oikeutta kannanottoon.

25. Ellei kannanotto ole julkaisukelpoinen, sen korjaamisesta on syytä neuvotella laatijan kanssa. Vaikka yksimielisyyteen ei päästäisi, olennainen sisältö on suositeltavaa julkaista asiallisessa muodossa.

Yksityinen ja julkinen

26. Jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava. Etnistä alkuperää, kansallisuutta, sukupuolta, seksuaalista suuntautumista, vakaumusta tai näihin verrattavaa ominaisuutta ei pidä tuoda esiin asiaankuulumattomasti tai halventavasti.

27. Yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja voi julkaista vain asianomaisen suostumuksella tai jos niillä on poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä. Yksityiselämän suoja on otettava huomioon myös kuvia käytettäessä.

28. Sairaus- ja kuolemantapauksista sekä onnettomuuksien ja rikosten uhreista uutisoitaessa on aina noudatettava hienotunteisuutta.

29. Julkisella paikalla tapahtuvaa toimintaa on yleensä lupa selostaa ja kuvata ilman asiansaisten suostumusta.

30. Julkistakin aineistoa julkaistaessa pitää ottaa huomioon yksityiselämän suoja. Kaikki julkinen ei välttämättä ole julkaistavissa. Erityistä varovaisuutta on noudatettava, kun käsitellään alaikäisiä koskevia asioita.

31. Rikoksesta tuomitun nimen, kuvan tai muita tunnistetietoja voi julkaista, ellei se tuomitun asemaan tai tekoon nähden ole selvästi kohtuutonta. Alaikäisen tai syynta-keettomana tuomitun henkilöllisyyden paljastamisessa on oltava erityisen pidättyväinen.

32. Tunnistamiseen johtavien tietojen käytössä on syytä olla varovainen, kun kyse on vasta rikosepäilystä tai syytteestä.

33. Tietoja rikoksentekijästä, syytetystä tai epäilystä ei yleensä pidä julkaista, jos ne paljastavat erityisen arkaluonteisen rikoksen uhrin.

34. Arkaluonteisen rikoksen uhrin henkilöllisyys on suojattava, ellei sillä ole poikkeuk-sellista yhteiskunnallista merkitystä.

35. Jos tutkintapyynnöstä, syytteestä tai tuomiosta on julkaistu uutinen, asiaa on mah-dollisuuksien mukaan seurattava loppuun saakka. Oikeudenkäynnin aikana ei pidä asiattomasti pyrkiä vaikuttamaan tuomioistuimen ratkaisuihin eikä ottaa ennakolta kan-taa syyllisyyteen.

Ohjeet tulivat voimaan 1.1.2005